

A LUAINA BUK URE RA UMANA KING

Abisag i kudakudar pire David

¹ Ma David i ga tar patuana ma i ga bilua, ma di ga vakukuve ma ra umana mal, ia kaka pa i ga malamalapang.

² Ma kana umana tultul dia ga biti tana: Boina ba da tikan upi ta inip na vavina ure kaugu luluai ra king; na toratorom tai ra king, ma na balaure, ma na va ta ra bongobongom, upi kaugu luluai ra king na malamalapang.

³ Ma dia ga tikan ta ra langlangun Israel upi ta potar na vavina, ma dia ga na tadav Abisag a vavina Sunam, ma dia ga agure pire ra king.

⁴ Ma ra vavina i ga potar muka, ma i ga balaure ra king ma i ga kudakudar pirana, ia kaka ra king pa i ga nunure.

Adonia i kale ebe ra kini na king

⁵ Ma Adonia natu i Kagit i ga vangala pa ia iat mulai, ma i biti: Ina king; i ga vaninare kana umana kiki na vinavana ma ra tarai dia ki ra os, ma ra ilima na vinun na tutana upi diat a vutvut lualua tana.

⁶ Tamana pa i ga tigel ia ta kopono pakana, ma pa i ga biti tana: Ta ra ava u ga pait ra dari? Ma Adonia ia ra metek na tutana; ma di ga kava namur tai Absalom.

⁷ Ma dital ga tata ma Ioab natu i Seruia ma Abiatar ra tena tinabar; ma dir ga mur Adonia ma dir ga maravut ia.

⁸ Ma Sadok ra tena tinabar, ma Benaia natu i Ieoiada, ma Natan ra propet, ma Simei ma Rei, ma ra umana rangrang na tutana kai David, pa dia tur maravut Adonia.

⁹ Ma Adonia i ga doko ra umana sip, ma ra umana bulumakau, ma ra umana tubu na vavaguai ta ra paparai ra Vat na Vui, nina i ki maravai pire En-Rogel; ma i ga ting pa ra umana turana, ra umana natu i ra king, ma ra tarai Iuda, a umana tultul kai ra king;

¹⁰ ia kaka pa i ga ting pa Natan ra propet ma Benaia, ma ra umana rangrang na tutana, ma turana Solomon.

¹¹ Ma Natan i ga tata pire Bat-Seba ra tina i Solomon, ma i biti: Pa u ga valongore vang ba Adonia natu i Kagit i ki na king, ma kador luluai David pa i kapa tana?

¹² Io, na boina ona ina vateten u pi una valaun u iat mulai, ma Solomon natum.

¹³ Una vana tadav David ra king, ma una biti tana: Ea, kaugu luluai ra king, pa u ga vavalima laka pire kaum tultul dari, A dovotina natum Solomon na king namur tagu, ma na ki ta kaugu kiki na king? Ava laka ra vuna Adonia i ki na king?

¹⁴ Ma ba amur tata boko ma ra king, ina ruk mur bula tam, ma ina maravut kaum tinata.

¹⁵ Ma Bat-Seba i ga ruk tadav ra king ta kana bagialar; ma ra king i ga tar patuana muka; ma Abisag ra vavina Sunam i kudakudar pire ra king.

¹⁶ Ma Bat-Seba i ga bura timtibum ta ra luaina mata i ra king. Ma ra king i ga biti: Ava laka u mainge?

¹⁷ Ma ra vavina i ga biti tana: Kaugu luluai, u ga vavalima tai ra Luluai kaum God pire kaum tultul dari, A dovotina Solomon natum na ki na king namur tagu, ma na ki ta kaugu kiki na king.

¹⁸ Ma gori Adonia i ki na king; ma u, kaugu luluai ra king, pa u kapa tana.

¹⁹ I tar doko ra umana bulumakau, ma ra umana tubu na vavaguai, ma ra umana sip, a peal diat, ma i tar ting pa ra umana natu i ra king, ma Abiatar ra tena tinabar, ma Ioab ra luluai na tarai na vinarubu; ma pa i tar ting pa kaum tultul Solomon.

²⁰ Io, kaugu luluai ra king, ra tarai Israel par dia ki pa u pi una ve diat ba to ia na ki ta ra kiki kai kaugu luluai ra king namur tana.

²¹ Gala pa u ve diat, io, da kure vakaina amir ma natugu Solomon ba da vadiop kaugu luluai ra king varurung ma ra umana tamana.

²² Ma ba dir tatata pa boko ma ra king, Natan ra propet i ga ruk.

²³ Ma di ga ve ra king ba, Natan akari. Ma ba i ga ruk ta ra luaina mata i ra king, i ga bura timtibum pire ra king ma ra matana ura ra pia.

²⁴ Ma Natan i ga biti: Dave, u tar biti vang ba Adonia na ki na king namur tam, ma na ki ta kaum kiki na king?

²⁵ Tago go ieri i tar vana ur, ma i tar doko mangoro na bulumakau, ma mangoro na tubu na vavaguai, ma mangoro na sip, ma i tar ting pa ra umana natu i ra king, ma ra umana luluai kai ra

tarai na vinarubu. ma Abiatar ra tena tinabar, ma dia ian ma dia momo ta ra luaina matana, ma dia biti: God na valaun pa Adonia ra king.

²⁶ Ma pa i tar ting pa iau, iau iat kaum tultul, ma Sadok ra tena tinabar, ma Benaia natu i Ieoiada, ma kaum tultul Solomon.

²⁷ Dave, go laka ra varkurai kai kaugu luluai ra king, tago pa u ga vakapa avet kaum umana tultul ure nina ba na ki ta ra kiki na king kai kaugu luluai ra king namur tana?

Di ku Solomon upi na king

²⁸ Ma David ra king i ga vartuluai upi Bat-Seba. Ma Bat-Seba i ga pot pire ra king, ma i ga tur ta ra luaina matana.

²⁹ Ma ra king i ga vavalima, ma i ga biti: Da ra Luluai i laun, nina i ga valaun pa iau kan ra lavur mangana kini na malari,

³⁰ a dovotina da iau ga vavalima tam, tai ra Luluai ra God kai Israel, ba a dovotina Solomon natum na ki na king namur tagu, ma na kia vue iau ta kaugu kiki na king; da pait ia ta go ra bung.

³¹ Ma Bat-Seba i ga bura timtimum ma ra matana ura ra pia, ma i ga pait ra variru pire ra king, ma i ga biti: Boina ba kaugu luluai ra king David na laun tukum.

³² Ma ra king David i ga biti: Avat a vartuluai upi Sadok ra tena tinabar, ma Natan ra propet, ma Benaia natu i Ieoiada. Ma dital ga pot ta ra luaina mata i ra king.

³³ Ma ra king i ga biti ta dital: Amutal a ting pa ra umana tultul kai kamumutal luluai, ma amutal a vako Solomon natugu ta kaugu as iat, ma avat a agure uro Gikon;

³⁴ ma Sadok ra tena tinabar ma Natan ra propet dir a ku ia abara upi na king ure Israel; avat a vu ra tavor, ma avat a biti: God na valaun pa ra king Solomon.

³⁵ Avat a mur ia ba i lilikun pi na ki ta kaugu kiki na king; na kia vue iau ta ra kiki na king, tago iau ga tibe pi na luluai ure Israel ma ure Iuda.

³⁶ Ma Benaia natu i Ieoiada i ga biti tai ra king: Amen, boina ba ra Luluai ra God kai kaugu luluai ra tui na vaot pa ra tinata kai ra king;

³⁷ da ra Luluai i ga ki maravut kaugu luluai ra king, boina ba na ki maravut Solomon, ma na vatur kana kiki na king pi na ngala ta ra kiki na king kai kaugu luluai ra king David.

³⁸ Ma Sadok ra tena tinabar. ma Natan ra propet, ma Benaia natu i Ieoiada, ma ra tarai Keret ma ra tarai Pelet, dia ga vana ur. ma dia ga vako Solomon ta ra as kai ra king David, ma dia ga agure uro Gikon.

³⁹ Ma Sadok ra tena tinabar i ga tak pa ra ram u ra vavaguai nina ba ra dangi tana, kan ra pal na mal, ma i ga ku Solomon. Ma dia ga vu ra tavor, ma ra tarai par dia ga biti: God na valaun ra king Solomon.

⁴⁰ Ma ra tarai dia ga mur Solomon, dia ga vu ra tataru ma dia ga manga.kukula ma ra gugu, ma ra pia i ga kanunur ma diat.

⁴¹ Ma Adonia ma ra umana talaina nina dia ga ki me dia ga valongore ba i ga to na par ra nian. Ma ba Ioab i ga valongore ra nilai ra tavor, i ga biti: Ava ra kukurai go ra kunukula ta ra pia na pal?

⁴² Ma ba i tatata boko, Ionatan natu i Abiatar ra tena tinabar i ga vut; ma Adonia i ga biti: Una ruk, tago u a ko na tutana ma u kap ta bo na varvai.

⁴³ Ma Ionatan i ga biti tai Adonia: A dovotina kada luluai ra king David i tar vaki Solomon upi na king;

⁴⁴ ma ra king i tar tulue Sadok ra tena tinabar, ma Natan ra propet, ma Benaia natu i Ieoiada, ma ra tarai Keret ma ra tarai Pelet varurung me, ma dia ga vakoa ta ra as kai ra king;

⁴⁵ ma Sadok ra tena tinabar ma Natan ra propet dir tar ku ia aro Gikon upi na king; ma go dia tar lilikun maro ma ra gugu, ma ava valongore ra vatavataram i ra kunukula ta ra pia na pal.

⁴⁶ Solomon i ki ta ra kiki na king kai ra gunan na varkurai.

⁴⁷ Ma ra umana tultul kai ra king dia ga vana pi diat a pite pa kada luluai ra king David, ma dia biti: Kaum God na vangala ra iang i Solomon upi na ngala ta ra iangim, ma na vangala pa kana kiki na king pi na ngala ta kaum kiki na king; ma ra king i ga va timtibum ta ra ul a vava.

⁴⁸ Ma ra king i ga biti bula dari: Da pite pa ra Luluai, ra God kai Israel, tago i tar tibe ta tikai ta go ra bung upi na ki ta kaugu kiki na king, ma i tar tul tar iau pi ina gire.

⁴⁹ Ma ra umana talai Adonia dia ga burut, ma dia ga tut, ma diat par tikatikai dia ga vana.

⁵⁰ Ma Adonia i ga burut ure Solomon. ma i ga tut ma i ga vana, ma i ga vavatur ta ra ura ram u ra uguugu na vartabar.

⁵¹ Ma di ga ve Solomon dari: Ea, Adonia i burutue ra king Solomon, ma go i tar vavatur ta

ra ura ram u ra uguugu na vartabar, ma i biti, Boina ba ra king Solomon na vavalima piragu ta go ra bung ba pa na doko kana tultul ma ra pakat na vinarubu.

⁵² Ma Solomon i ga biti: Gala na ko kana mangamangana pa ta pepe na uluna na bura ra pia; ba gala da na tadav ta kaina tana na virua.

⁵³ Ma ra king Solomon i ga vartuluai, ma dia ga kap pa ia kan ra uguugu na vartabar. Ma i ga pot ma i ga va timentum pire Solomon ra king; ma Solomon i ga biti tana: Una vana uro ra kubam.

2

A tinata na varvargat kai David pire Solomon

¹ ga maravai ra bung ba David na mat i tana, ma i ga biti tai Solomon natuna dari:

² Iau mur ra mangamangana kai ra lavur tarai par; una ongor, una tur padikat da ra tutana;

³ una kodop vake ra vartovo kai ra Luluai kaum God ma una mur kana nga parika; una kodop vake kana lavur togotogo ma kana lavur vartuluai, ma kana lavur varkurai ma kana lavur varvai, da nam di tumu ia ta ra tinata na varkurai kai Moses, upi una tavua ta ra lavur magit par u pait ia, ma ta ra lavur gunan par u vana tana;

⁴ upi ra Luluai na page vadekdek kana tinata nina i ga tatike ure iau ba i ga biti: Gala ra umana natum diat a balaure kadia mangamangana ma diat a vanavana ta ra luaina matagu ma ra dovotina ta ra bala i diat ma ra nuknuk i diat, pa una iba upi ta tutana nina ba na ki ta ra kiki na king kai Israel.

⁵ Ma go bula: u nunure nam ba Ioab natu i Seruia i ga pait ia tagu, ure nam i ga pait ia pire ra ura lualua ta ra loko na tarai na vinarubu Israel, pire Abner natu i Ner, ma pire Amasa natu i leter nina i ga doka, ma i ga lolonge ra gap na vinarubu ta ra e na malmal, ma i ga kolo ra vivi ta ra livuana ma ra ura pal a kauna bula ma ra gapu i ra ura tena takodo.

⁶ Una pait ia da kaum kabinana, ma koko na vana ba ta ra ruarua na tulungen ma ra malmal ba i kua ra uluna.

⁷ Una mari ra umana natu i Barsilai ra te Gilead, ma una tul tar diat ba diat a ian ta kaum vatar; tago dia ga mari iau ba iau ga lop kan Absalom, nina turam.

⁸ Ma Simei ra te Benjamin natu i Gera maro Bakurim i ki piam; i ga vul iau ma ra kaina varvul ta ra bung ba iau ga vana uro Makanaim; i ga vana ta ra Iordan pi na barat iau abara, ma iau ga vavalima tai ra Luluai pirana ba pa ina doka ma ra pakat na vinarubu.

⁹ Koko una nur valangalanga vue, tago u a kabinana na tutana; ma una nunure nam ba da pait ia pirana, upi na vana ba ta ra ruarua na tulungen ma ra gap ba i kua ra uluna.

*David i mat
(1 Tutu 29:26-30)*

¹⁰ Ma di ga vadiop David varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia ta ra pia na pal kai David.

¹¹ Ma David i ga ki na king ure Israel a ivat na vinun na kilala; lavurua na kilala i ga ki na king aro Kebron, ma a utul a vinun ma a utul a kilala i ga ki na king aro Ierusalem.

12 Ma Solomon i ga ki ta ra kiki na king kai tamana David; ma di ga page vadekdek kana varkurai.

Solomon i vatut kana varkurai

13 Ma Adonia natu i Kagit i ga vana pire Bat-Seba ra tina i Solomon. Ma i ga biti tana: Dave, u tar pot ma ra malmal? Ma i ga biti: Ma ra malmal.

14 Ma i ga biti bula dari: Ina tatike ta ik a tinata piram. Ma Bat-Seba i ga biti: Una tata.

15 Ma i ga biti: U nunure ba kaugu iat ra varkurai, ma ba ra tarai Israel par dia ga lingan upi iau upi ina ki ta ra kiki na king; ia kaka ra varkurai i tar pupukuai tadav turagu, tago kana iat ta ra mamainga kai ra Luluai.

16 Ma go iau lul u ure tika na magit ika, koko una ole. Ma Bat-Seba i ga biti: Una lul upi ia.

17 Ma i ga biti: Una tata pire Solomon ra king ure iau, (tago pa na ole vue u,) ba na tul tar Abisag ra vavina Sunam piragu upi amir a taulai.

18 Ma Bat-Seba i ga biti: I boina, ina tata pire ra king ure u.

19 Ma Bat-Seba i ga vana pire ra king Solomon upi na tata pa ia ure Adonia. Ma ra king i ga tut upi na barat ia, ma i ga variru pirana, ma i ga ki mulai ta kana kiki na king, ma i ga vartuluai upi ta kiki ure tina i ra king; ma i ga ki ta ra papar a lima tuna.

20 Ma i ga biti: Kaugu ta ik a nilul piram, koko una ole. Ma ra king i ga biti tana: Una lul upi ia tinagu, tago pa ina ole U.

21 Ma ra vavina i ga biti: Da tul tar Abisag ra vavina Sunam upi na taulai ma Adonia, nina turam.

²² Ma ra king Solomon i ga biti tai tinana: Ta ra ava u lul upi Abisag ra vavina Sunam upi kai Adonia? Una lul upi ra varkurai bula ure, tago ia turagu iat, ma ra luaina; ma Abiatar ra tena tinabar ma Ioab natu i Seruia dir ki maravut ia.

²³ Ma ra king Solomon i ga vavalima tai ra Luluai, ma i biti: God na pait ra balbali piragu ma ra magit i ngala tana, gala Adonia pa i virua ta go kana nilul.

²⁴ Damana da ra Luluai, nina i ga vatur vaongor iau, ma i ga vaki iau ta ra kiki na king kai tamagu David, ma i ga mal pa ra kubagu, da i ga kubu ia, i laun, a dovotina Adonia na virua ta go iat ra bung.

²⁵ Ma Solomon ra king i ga vartuluai, ma Adonia i ga virua ta ra lima i Benaia natu i Ieoiada ba i ga ub ia.

²⁶ Ma ra king i ga biti tai Abiatar ra tena tinabar: Una vana uro Anatot tadav kaum pia; i topa ia ba una virua, ia kaka pa ina doko u ta go ra pakana tago u ga puak ra bok kai ra Luluai God ta ra luaina mata i David tamagu, ma tago u ga ki na malari ta nam parika tamagu i ga ki na malari tana.

²⁷ Damana Solomon i ga korot vue Abiatar kan ra tiniba na tena tinabar kai ra Luluai, upi na pait ot pa ra tinata kai ra Luluai, nina i ga tatike ure ra apik na tarai kai Eli aro Silo.

²⁸ Ma ra varvai ure i ga pot tadav Ioab, (a dovotina Ioab pa i ga mur Absalom, ia kaka i ga mur Adonia,) ma Ioab i ga lop tar ta ra pal na mal kai ra Luluai, ma i ga vavatur ta ra ura ram u ra uguugu na vartabar.

²⁹ Ma di ga ve ra king Solomon: Ioab i tar lop

tar ta ra pal na mal kai ra Luluai, ma ea, i ki ta ra paparai ra uguugu na vartabar. Ma Solomon i ga tulue Benaia natu i Ieoiada, ma i biti: Una ub ia.

³⁰ Ma Benaia i ga vana tadav ra pal na mal kai ra Luluai, ma i biti tana: Ra king i biti dari, Una irop. Ma i ga biti: Pata, ina virua ati. Ma Benaia i ga kap mule ra tinata pire ra king, ma i biti: Ioab i ga biti dari, ma go kana balbali piragu.

³¹ Ma ra king i ga biti tana: Una pait ia da i ga tati ke, una ub ia, ma una punang ia; upi da tak vue kan iau ma kan ra kuba i tamagu ra balbali ure ra gap nina Ioab i ga lolonge ma pa ta vuna.

³² Ma ra Luluai na bali ra gapuna taun ra uluna iat, tago i ga ubu ra ura tutana nina dir ga takodo ma dir ga boina tana, ma i ga doko dir ma ra pakat na vinarubu, Abner natu i Ner a luluai na vinarubu Israel, ma Amasa natu i Ieter a luluai na vinarubu Iuda, ma tamagu David i ga tuptup ure.

³³ Damana ra gapu i dir na ki taun ra ulu i Ioab, ma taun ra umana bul mur tana pa na mutu; ma ra malmal kai ra Luluai na ki taun David ma ra umana bul mur tana, ma kana apik na tarai, ma ta kana kiki na king pa na mutu.

³⁴ Ma Benaia natu i Ieoiada i ga vana ma i ga ub ia, ma i ga doka; ma di ga punang ia ta ra kubana iat aro ta ra pui.

³⁵ Ma ra king i ga vaki Benaia natu i Ieoiada pi na kia vue ta ra tiniba na luluai ai ra loko na tarai na vinarubu; ma ra king i ga tibe Sadok ra tena tinabar pi na kia vue Abiatar.

³⁶ Ma ra king i ga vartuluai upi Sime, ma i ga biti tana: Una pait kaum ta pal ati Ierusalem, ma

una ki tana, ma koko una irop kan ra pia na pal;

³⁷ tago ta ra bung ba una irop tana, ma una bolo ra tava alir Kidron, una nunure ba a dovotina una virua; ma ra gapum na ki taun ra ulum iat.

³⁸ Ma Simei i ga biti tai ra king: Kaum tinata i boina; da kaugu luluai ra king i ga tatike, damana kaum tultul na pait ia. Ma Simei i ga ki abara Ierusalem mangoro na bung.

³⁹ Ma ba i ga par a utul a kilala, a ura vilavilau kai Simei dir ga lop pire Akis natu i Maka ra king Gat. Ma di ga ve Simei dari: Ea, kaum ura vilavilau dir ki aro Gat.

⁴⁰ Ma Simei i ga tut, ma i ga vaninare kana as, ma i ga vana uro Gat pire Akis upi na tikan upi kana ura vilavilau; ma Simei i ga vana, ma i ka ben valilikun kana ura vilavilau maro Gat.

⁴¹ Ma di ga ve Solomon ba Simei i ga tar vana maro Ierusalem upi uro Gat, ma i tar talil mulai.

⁴² Ma ra king i ga vartuluai upi Simei, ma i ga biti tana: Pa iau ga vo pa u laka upi una vavalima ta ra Luluai, ma pa iau ga ve u ba a dovotina ta ra bung ba una irop ma una vana irai kan ra pia na pal, una virua? Ma u ga biti tagu, Nam ra tinata iau ga valongore i boina.

⁴³ Ta ra ava pa u ga pait ot pa ra vavalima kai ra Luluai, ma kaugu varkurai piram?

⁴⁴ Ma ra king i ga biti bula pire Simei: A balam i tar kapa ure ra kaina nina u ga pait ia pire David tamagu; damana ra Luluai na bali kaum varpam taun ra ulum iat.

⁴⁵ Ia kaka da vadoane ra king Solomon, ma ra kiki na king kai David na tur padikat ta ra luaina mata i ra Luluai pa na mutu.

⁴⁶ Ma ra king i ga tulue Benaia natu i Ieoiada, ma i ga irop, ma i ga ub ia, ma i ga virua. Ma di ga vapadikat ra varkurai ta ra lima i Solomon.

3

Solomon dir ma natu i Parao dir taulai

¹ Ma Solomon ma Parao ra king Aigipto dir ga pait ra kunubu na bartalaina, ma i ga taule ra natu i Parao, ma i ga ben pa ia tar ta ra pia na pal kai David, upi na ki ie tuk tar i ga pait vapar vue kana pal, ma ra kuba i ra Luluai, ma ra liplip na vat nina i ki kikir Ierusalem.

² Ma ra tarai dia ga vala pait ra tinabar ta ra umana tavul a lotu tago pa dir ga pait boko ta pal ure ra iang i ra Luluai.

Solomon i araring upi ra kabinana (2 Tutu 1:3-12)

³ Ma Solomon i ga mari ra Luluai ma i ga mur ra lavur togotogo kai David tamana; ia kaka i ga pait ra tinabar ma i ga tun ra bulit i ang na katkat ta ra umana tavul a lotu.

⁴ Ma ra king i ga vana uro Gibeon upi na pait ra tinabar abara, tago a lia na tavul a lotu nam; ma Solomon i ga tul tar tika na arip na marmar na tinabar di tuntun tar ia ta ra uguugu na vartabar abara.

⁵ Ma ra Luluai i ga tur kapet pire Solomon aro Gibeon ta ra ririvon ta ra marum; ma God i ga biti: Una lul upi nam ba ina tul tar ia tam.

⁶ Ma Solomon i ga biti: U ga manga mari kaum tultul David tamagu varogop ma kana vinavana ta ra luaina matam ta ra dovotina, ma ra manga-mangana takodo, ma ra dovot na balana piram;

ma u ga tar vaot pa kaum varmari pirana dari, u ga tul tar ta natuna upi na ki ta kana kiki na king ta go ra bung.

⁷ Ma gori, Luluai kaugu God, u tar vaki kaum tultul upi na kia vue David tamagu ta ra tiniba na king; ma iau a bul uka, iau tuptup ure kaugu lavur vinavana.

⁸ Kaum tultul i ki livuan ta kaum tarai, nina ba u ga pilak pa diat, a ngala na kor nina ba pa i tale ba da luk puput pa diat tago dia peal mat.

⁹ Damana una vakapa ra nuknukigu upi ina kure kaum tarai, ma upi ina nunure ilam ra boina kan ra kaina; tago to ia laka i tale pi na kure go kaum ngala na kor na tarai?

¹⁰ Ma go ra tinata i ga vagugu ra Luluai ba Solomon i ga lul upi go ra magit.

¹¹ Ma God i ga biti tana: Tago u tar lul upi go ra magit, ma pa u lul upi na lolovina kaum nilaun, ma pa u lul upi una uviana, ma pa u lul bula upi ra nilaun kai kaum umana ebar, ma u lul uka ra minatoto pi una nunure ra takodo na varkurai;

¹² io, iau tar pait ia da kaum tinata; iau tar tul tar ra ninunuk nina i kabinana ma i kapa piram; damana pa di na tadav ta tikai i ga laun lua tam nina ba dir varogop ma U, ma pa da na tadav ta tikai namur tam ba dir a varogop ma u.

¹³ Ma iau tar tul tar ia bula piram nam ba pa u tar lul upi ia, a peal tabarikik ma ra variru, upi koko da na tadav ta king nina ba dir varogop ma u, ta kaum kilala na nilaun parika.

¹⁴ Ma gala una mur kaugu lavur nga, upi una kodop vake kaugu lavur togotogo ma kaugu lavur varkurai, da tamam David i ga mur diat, io, ina

valolovina kaum kilala na nilaun.

¹⁵ Ma Solomon i ga tavangun, ma ea, i ga ririvon ika; ma i ga vana urama Ierusalem, ma i ga tur ta ra luaina mata i ra bok na kunubu kai ra Luluai, ma i ga tul tar ra umana tinabar di tuntun tar ia, ma ra umana tinabar na varmaram, ma i ga pait ra lukara ure kana umana tultul.

A bo na varkurai kai Solomon

¹⁶ Ma ra ura igoro na vavina dir ga pot tadav ra king, ma dir ga tur ta ra luaina matana.

¹⁷ Ma tikai ta dir i ga biti: Ea, kaugu luluai, amir ma go ra vavina amir ki tai ta kopono pal, ma iau ga kava vue ta bul ba amir ga ki varurung me ta ra pal.

¹⁸ Ma ba i ga par a utul a bung taun ra bung iau ga kakava tana, go ra vavina bula i ga kava vue ta bul; amir ga ki varurung, ma pa ta vaira amital ga ki varurung me ta ra pal, amir ika amir ga ki ta nam ra pal.

¹⁹ Ma natu i go ra vavina i ga mat ta ra marum, tago i ga va taun ia.

²⁰ Ma i ga tut ta ra mutumut, ma i ga kap pa natugu kan ra paparaigu ba kaum tultul i ga va, ma i ga vung ia ta ra bongobongono, ma i ga vung natuna nina i tar mat ta ra bongobongogu.

²¹ Ma ba iau ga tavangun ta ra malana upi ina vau natugu, ea, i ga tar mat; ma ba iau ga gire ilam ia ta ra malana, iau ga gire ba vakir natugu nina iau ga lalau pa ia.

²² Ma ra vauruana vavina i ga biti: Pata, nina i laun ia iat natugu, ma nina ba i mat natum iat. Ma ra luaina i ga biti: Pata, nina i mat ia iat natum,

ma nina i laun natugu nam. Dir ga tata damana ta ra luaina mata i ra king.

²³ Ma ra king i ga biti: Ta tikai i biti, Go nina i laun natugu iat, ma nam nina i mat natum; ma ta ra tikai i biti, Pata, natum nam nina i mat, ma natugu nam nina i laun.

²⁴ Ma ra king i ga biti: Da kap tika na pakat na vinarubu uti. Ma dia ga kap tar ra pakat na vinarubu pire ra king.

²⁵ Ma ra king i ga biti: Da kutu varbaiane ra bul nina i laun, ma da tul tar tika na ngungu tai ta tikai, ma tika na ngungu pire ta ra tikai.

²⁶ Ma ra vavina nina ba kana iat ra bul ma nina ba ra balana i ga anan upi ia i ga biti tai ra king: Ea, kaugu luluai, una tul tar ra bul nina i laun pirana, koko muka da doka. Ma ra enana vavina i ga biti: Koko ina vatur ia, ma koko ia bula na vatur ia; da tibe.

²⁷ Ma ra king i ga biti: Da tul tar ra bul nina i laun pire nam ra vavina, ma koko muka da doka, tago ia iat tinana.

²⁸ Ma Israel par dia ga valongore ure ra varkurai nina ba ra king i ga vaarike; ma dia ga ru ra king, tago dia ga gire ba ra kabinana kai God i ga bang pirana upi na pait ra varkurai.

4

Ra umana lualua ma ra umana luluai kai Solomon

¹ Ma Solomon i ga ki na king ure Israel par.

² Ma go diat kana umana luluai: Asaria natu i Sadok ra tena tinabar;

³ Elikorep ma Akia ra ura natu i Sisa ra ura tena tutumu; Ieosapat natu i Akilud ra tena tutumu vakai;

⁴ ma Benaia natu i Ieoiada i ga kure ra tarai na vinarubu; ma Sadok ma Abiatar dir a ura tena tinabar;

⁵ ma Asaria natu i Natan i ga kure ra umana raprap; ma Sabud natu i Natan i ga tena tinabar ma dir ga talaina ma ra king;

⁶ ma Akisar i ga kure ra kuba i ra king; ma Adoniram natu i Abda i ga kure diat di ga vo pa diat ure ra papalum.

⁷ Ma Solomon i ga tibe a vinun ma a urua na raprap ure Israel par; ma dia ga kap pa ra nian ure ra king ma diat par ta ra kubana; tikatika na tutana i ga varbalaurai upi ra nian ure tika na gai tai tika na kilala.

⁸ Ma go ra iang i diat: Ben-Kur ure ra lualuana Epraim;

⁹ Ben-Deker ure Makas ma Salbim ma Bet-Semes ma Elon-Bet-Kanan;

¹⁰ Ben-Kesed ure Arubot, ma Soko ma ra papar Keper kana bula;

¹¹ Ben-Abinadab nina i ga taule Tapat natu i Solomon ure ra umana gunan na lualuana Dor;

¹² Bana natu i Akilud ure Tanak ma Megido, ma ra papar Bet-Sean nina i varlangunai ma Saretan, ta ra papar a taubar maro Iesrel, papa Bet-Sean tuk aro Abel-Mekola, ta ra pakana aro iat tai Iokmeam;

¹³ Ben-Geber ure Ramot-Gilead, ma ra umana gunan kai Iair natu i Manase nina dia ki ta ra papar Gilead, ma ra papar Argob nina i ki ta ra

papar Basan, ma nam ra laptikai na vinun na pia na pal tana, nina di ga liplip bat diat ma a umana okobat na palariam gobol ta diat;

¹⁴ Akinadab natu i Ido ure Makanaim;

¹⁵ Akimas nina dir ga taulai ma Basemat natu i Solomon ure Naptali;

¹⁶ Bana natu i Kusai ure Aser ma Bealot;

¹⁷ Ieosapat natu i Paruak ure Isakar;

¹⁸ Simeï natu i Ela ure Benjamin;

¹⁹ Geber natu i Uri ure ra papar Gilead, ra langun kai Sikon ra king kai ra tarai Amor ma kai Og ra king Basan; ma tika na raprap ure ra gunan Iuda.

A kabinana kai Solomon ma kana kini na uviana

²⁰ Iuda ma Israel dir ga peal da ra veo ra valian, a ngala na kor diat, ma dia ga iaian, ma dia ga momamomo, ma dia ga ga.

²¹ Ma Solomon i ga kure ra lavur gunan na varkurai papa ra Tava Alir ma tuk uro ra gunan kai ra tarai Pilistia, ma tuk tadav ra langun Aigipto; ma dia ga kap ra umana vartabar pire Solomon, ma dia ga torom pirana ta nam ra umana bung i ga laun tana.

²² Ma ra nian kai Solomon ure tika na bung uka i ga dari: a utul a vinun na valavalar* na bo na plaua, ma laptikai na vinun na valavalar na kon,

²³ a vinun na bulumakau ba di ga tabar bulu diat, ma a ura vinun na bulumakau nina dia ga ian ika ta ra bala na vura, ma tika na mar na sip; ma dia ga en bula ra umana leing na me ma ra

---

* **4:22:** Tikatika na valavalar i da ra vinun na beg na rais pua.

umana are, ma ra umana kakaruk ba di ga tabar bulu diat.

²⁴ Ma Solomon i ga kure ra lavur gunagunan ta ra papar a Tava Alir mati, papa Tipsa ma i ga tuk uro Gasa; i ga kure ra lavur king ta ra papar a Tava Alir mamati, ma ra malmal i ga ki kikil ia.

²⁵ Ma Iuda ma Israel dia ga ki bulu, tikatika na tutana ta ra vavai kana davai na vain ma ta ra vavai kana lovo; i ga damana papa Dan ma tuk uro Ber-Seba ta nam ra umana bung Solomon i ga laun tana.

²⁶ Ma Solomon i ga vatur vake a ivat na vinun na arip na marmar na kuba i ra os, ma ra umana os ta diat ure kana umana kiki na vinavana ure ra vinarubu, ma a vinun ma a urua na arip na marmar na tutana nina dia ki ta ra umana os.

²⁷ Ma nam ra umana raprap dia ga balaure ra nian ure ra vatar na nian kai Solomon ma ure diat par bula nina dia ga ian ta ra vatar na nian kai Solomon, tikatika na raprap i ga varbalaure ure kana gai iat, ma pa dia ga nuk vue ta magit na nian.

²⁸ Dia ga kap bula ra barli ma ra vura i makuk tar ta ra pakana ure, upi ai ra umana os ma ra umana os ure ra vinilau, tikatika na tutana da kana tiniba iat.

²⁹ Ma God i ga tul tar ra kabinana pire Solomon, ma ra ngala na minatoto, ma ra ninunuk ba pa i kom pit, ma i ga da ra veo ra valian.

³⁰ Ma ra kabinana kai Solomon i ga lia ta ra kabinana kadiat maro ra matana taur, ma ra kabinana kai Aigipto par.

³¹ I ga manga kabinana ta ra tarai par; i ga lia tai Etan ra te Esra, ma Eman ma Kalkol ma Darda

ra utul a natu i Makol; ma i ga rararang livuan ta ra umana Tematana nina dia ki kiki ia.

³² Ma i ga vatang vaarike ra utul a arip na marmar na tinata valavalar, ma kana umana kakailai tika na arip na marmar ma a ilima diat.

³³ Ma i ga tata ure ra umana davai, ure ra umana tagatagal nina dia ki aro Lebanon ma ure bula ra isop nina i tavua ta ra papar a liplip na vat; i ga tata bula ure ra umana leing, ma ra umana beo, ma ra umana magit dia kakao ra pia, ma ra umana en.

³⁴ Ma ra lavur mangana tarai par maro pire ra umana king ta ra rakarakan a gunagunan, nina dia ga valongore ure kana kabinana, dia ga pot upi diat a valongore ra kabinana kai Solomon.

5

Solomon dir ma Kiram ra king dir pait ra kunubu

(2 Tutu 2:1-18)

¹ Ma Kiram ra king Tiro i ga tulue kana umana tultul pire Solomon, tago i ga tar valongore ba dia ga tar ku ia pi na king ta ra kiki na king kai tamana; tago Kiram dir ga talaina tuna ma David.

² Ma Solomon i ga vartuluai pire Kiram, ma i biti:

³ U nunure ba pa i ga tale David tamagu ba na pait ta pal ure ra iang i ra Luluai kana God, i vuna ta ra vinarubu nina kana umana ebar dia ga tut ure, tuk tar ra Luluai i ga tar vamolo tar diat ta ra vavai na kauna.

⁴ Ma gori ra Luluai kaugu God i ga tul tar ra malmal kiki iau, ma pa kaugu ta ebar ba ta kaina varmonong.

⁵ Ma iau nuk upi ina pait ta pal ure ra iang i ra Luluai kaugu God, upi na da ra tinata kai ra Luluai pire David tamagu, ba i biti: Natum, nina ina vaki ia pi na kia vue u ta kaum kiki na king, na pait ra pal ure ra iangigu.

⁶ Damana una vartuluai ba diat a mut ta umana tagatagal aro Lebanon upi kaugu; kaugu umana tultul diat a papalum maravut kaum umana tultul, ma ina tul tar ta vapuak piram nina ba una kure ure kaum umana tultul; tago u nunure ba pa ta tikai pire vevet nina i melem da ra tarai Sidon ta ra munumut na davai.

⁷ Ma ba Kiram i ga valongore ra umana tinata kai Solomon, i ga manga gugu tana, ma i ga biti: Da pite pa ra Luluai ta go ra bung, tago i ga tabar David ma ta natuna nina i kabinana pi na kure go ra kor na tarai.

⁸ Ma Kiram i ga tulue ra tinata pire Solomon, ma i ga biti: Iau tar valongore ra varvai nina u ga tulue piragu, ma ina pait muka ra nuknukim ure ra umana davai na tagatagal ma ra umana davai na iara.

⁹ Kaugu umana tultul diat a kap diat maro Lebanon tuk ura ra valian, ma ina vi guve diat upi ta umana gokara, ma da alire diat ta ra ta tar ta ra pakana ba una kure, ma ina kure ba da pala mule diat abara, ma namur una kap vue diat; ma na ot ra nuknukigu ona una tul tar ra nian ure kaugu umana tultul.

¹⁰ Damana Kiram i ga tul tar ia pire Solomon ra davai na tagatagal ma ra davai na iara da Solomon i ga mainge.

¹¹ Ma Solomon i ga tul tar a ura vinun na arip

na marmar na valavalar na vit pire Kiram, ma a ura vinun na arip na marmar na valavalar* na bo na dangi; ma Solomon i ga tul tar ra dari pire Kiram ta ra kilakilala.

¹² Ma ra Luluai i ga tul tar ra kabinana pire Solomon da i ga vamading pirana; ma Kiram ma Solomon dir ga ki na malmal, ma dir ga pait ra kunubu.

¹³ Ma Solomon i ga vartuluai upi a utul a vinun na arip na marmar na tutana Israel ure ra papalum.

¹⁴ Ma i ga tibe diat upi a vinun na arip na marmar ure tika na gai; tika na gai dia ga ki aro Lebanon, ma a ura gai dia ga ki na gunan; ma Adoniram i ga kure ra tarai na papalum.

¹⁵ Ma Solomon i ga vatur vake a lavurua na vinun na arip na marmar na tena kinakap, ma a lavutul na vinun na arip na marmar na tena munumut na vat nina dia ga papalum arama ta ra umana luana;

¹⁶ ma i ga vatur vake bula a utul a arip ma a utul a mar na tena varbalaurai ure ra papalum, nina dia ga kure ra tarai na papalum.

¹⁷ Ma ra king i ga vartuluai, ma dia ga poko ra umana ngalangala na vat nina i ngatngat ra mataina tana, upi da pait ra vunapai ra pal ma ra umana vat di ga mal ia.

¹⁸ Ma ra umana tena madaka kai Solomon ma Kiram ma ra tarai Gebal dia ga poko mal diat, ma dia ga vaninare ra davai ma ra vat upi da pait ra pal me.

---

* **5:11:** Tikatika na valavalar i da ra ura dram na bensin

6

Solomon i pait ra kuba i ra Luluai (2 Tutu 3:1-14)

¹ Ma ta ra kilala a ivat na mar ma lavutul na vinun papa nam ra kilala a tarai Israel dia ga irop kan ra gunan Aigipto, ta ra vaivatina kilala ta ra kini na king kai Solomon ure Israel, ta ra gai Siv nina ba ra vauruana gai, Solomon i ga tur pa ia pi na pait ra kuba i ra Luluai.

² Ma ra pal nina Solomon ra king i ga pait ia ure ra Luluai, i ga a vinun ma a ilima na pokono a lolovinana, ma a ilima na pokono a tababana, ma ra tuluaina i ga lavurua na pokono ma a papar.

³ Ma ra mata na pal i gomgom i ga a ilima na pokono a lolovinana, varogop ma ra tababana ta ra pal i gomgom; ma i ga a ura pokono ma a papar ra tababana ta ra mata na pal.

⁴ Ma i ga pait ra umana mata na kalangar da ra ubene ta ra pal.

⁵ Ma i ga pait bula ra umana bagialar ta ra papar a pal i gomgom, ta ra papar a pakana pal i gomgom, ma ta ra papar a pakana pal i tabu kakit.

⁶ A umana bagialar aro ra pia i ga da tika na pokono ma ra malmalikun ra tababa i diat tikatikai, ma diat dia ki livuan tika na pokono ma a papar, ma diat nina ba arama liu iat i ga da tika na pokono ma ra utul a malmalikun; ma di ga tukul diat ta ra papar a pal upi koko ra umana vabolo diat a ruk ta ra papar a pal i gomgom.

⁷ Ma di ga pait ra pal ma ra umana vat nina di ga poko mal diat aina iat di ga kakal na vat ie; pa di ga valongore ra nilai ra akak ba ra pem

ba ta palariam ure ra papalum, ba di ga vatut vanavana ra pal.

⁸ A matakilalat ure ri umana bagialar nina dia ki ra pia i ga tur ta ra papar a taubar ta ra pal, ma di ga kao tar ta ra umana bagialar nina dia ga ki livuan, ma tar ta diat nina dia ki arama liu iat ma ra kakao.

⁹ Damana i ga pait vapar ra pal; ma i ga pait ra ul a pal ma ra umana davai ma ra umana pal a davai na tagatagal.

¹⁰ Ma i ga pait ra utul a nga na bagialar ta ra papar a pal i gomgom, ma a tuluai dital i ga da tika na pokono ma ra malmalikun tikatikai; dital ga ki taun ra umana davai na tagatagal nina dia ga va taun ra papar a pal i gomgom.

¹¹ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Solomon, ma i biti:

¹² Ure go ra pal nina u pait vanavana, gala una mur kaugu lavur togotogo, ma una pait ot pa kaugu lavur varkurai, ma kaugu lavur vartuluai upi una mur diat ure, ina pait ot pa kaugu tinata piram nina iau ga vatang ia tai tamam David;

¹³ ma ina ki livuan pire ra umana natu i Israel, ma pa ina vana kan kaugu tarai Israel.

¹⁴ Ma Solomon i ga vatut ra pal ma i ga vapar ia.

¹⁵ Ma i ga bak ra bala na pal i gomgom ma ra umana pal a davai, ra umana tagatagal iat; papa ra ruarua ma tuk ta ra bakut i ga bak ia ma ra davai; ma ra ruarua ta ra pal i gomgom i ga pait ia ma ra umana pal a davai, ra umana iara iat.

¹⁶ Ma ta ra bala na pal i gomgom aro iat i ga pait ta pakana ma ra umana pal a davai na tagatagal

iat, papa ra ruarua ma tuk ta ra bakut, ma i ga a ilima na pokono a lolovinana; i ga pait go ra pakana ta ra bala na pal upi na gomgom kakit.

¹⁷ Ra pakana i gomgom, nina i ki ta ra luaina matana, i ga a vinun na pokono a lolovinana.

¹⁸ Di ga poko ra umana davai na tagatagal ta ra bala na pal ma ra umana vuvu ma ra umana purpur; i ga davai na tagatagal parika ta ra bala na pal, pa di gire mule ta vat.

¹⁹ I ga mal vaninare ra pakana i tabu kakit ta ra bala na pal aro iat, upi ra bok na kunubu kai ra Luluai na ki tana.

²⁰ Ma ra lolovina ta ra pakana i tabu kakit i ga a ilima na pokono, ma ra tababana i ga a ilima na pokono, ma ra tuluaina i ga a ilima na pokono; ma i ga vung vapetep tar ra goled tuna tana. I ga pait bula tika na uguugu na vartabar ma ra davai na tagatagal.

²¹ Ma Solomon i ga vung vapetep tar ra goled tuna ta ra bala na pal; ma i ga vakilang bat ra pakana i tabu kakit ma ra umana vinau na goled; ma i ga vung vapetep tar ra goled tana.

²² Ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra pal parika, tuk di ga pait vapar ra pal. Ma i ga vung vapetep tar bula ra goled ta ra uguugu na vartabar ure ra pakana i tabu kakit.

²³ Ma ta ra pakana i tabu kakit i ga pait ra ura angelo ma ra davai na oliva, ma kadir lolovina tikatikai i ga a ura pokono ma a papar.

²⁴ I ga tika na pokono ma ra malmalikun ra tababa i tika na bebea i ra angelo, ma i ga tika pa pokono ma ra malmalikun ra tababa i ta ra tika na bebeana; i ga a ura pokono ma a papar papa

ra nguna tai tika na bebeana tuk tar ta ra nguna tai ta ra tika na bebeana.

²⁵ Ma ra valavalar ure ra vauruana angelo i ga a ura pokono ma a papar bula; ra ura angelo dir ga varogop uka.

²⁶ Tika na angelo i ga a ura pokono ma a papar ra lolovinana, ma ta ra tika na angelo i ga damana bula.

²⁷ Ma i ga vatur go ra ura angelo ta ra pakana i tabu kakit; ma ra ura angelo dir ga pala ra bebea i dir, ma ra nguna ta ra bebea i tikai i ga tuk pa tika na papar a pal, ma ra nguna ta ra bebea i ta ra tikai i ga tuk pa ta ra tika na papar a pal, ma ra bebea i dir dir ga vartuk livuan.

²⁸ Ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra ura angelo.

²⁹ Ma i ga poko mal ra umana angelo ma ra umana gelep ma ra umana purpur ta ra papar a pal i gomgom, ta ra ura pakana parika.

³⁰ Ma i ga vung vapetep tar ra goled ta ra ruarua ta ra pal i gomgom parika.

³¹ Ma i ga pait ta umana banbanu ure ra matakilalat i ra pakana pal i tabu kakit ma ra davai na oliva; ma i ga ilima na papar ta ra matakilalat.

³² Ma nam ra ura banbanu nina i ga pait dir ma ra davai na oliva, i ga poko mal ra umana angelo, ma ra umana gelep, ma ra umana purpur ta dir, ma i ga vung vapetep tar ra goled ta dir, ma i ga vung ra goled ta ra umana angelo ma ra umana gelep.

³³ Ma i ga pait ra umana pagapaga ma ra davai na oliva ure ra matakilalat i ra pal i gomgom,

tikatikai.a ivat na paparaina,

³⁴ ma ra ura banbanu ma ra davai na iara; ma ra ura papar tai tikatika na banbanu di pin likun dir.

³⁵ Ma i ga poko mal ra umana angelo ma ra umana gelep ma ra umana purpur ta diat, ma i ga vung vapedep ra goled ta go diat.

³⁶ Ma i ga liplip bat ra bala na gunan ai ra pal i gomgom ma ra utul a nga na vat, nina di ga poko mal diat, ma tika na nga na davai na tagatagal.

³⁷ Ta ra kilala a ivat, ta ra gai Siv, di ga vung ra vunapai ra kuba i ra Luluai;

³⁸ ma ta ra kilala a vinun ma tikai, ta ra gai Bul nina ba ra gai lavutul, di ga vapar vue muka ra pal ma ra lavur magit par tana, da di ga nuknuk lua tana. Ma Solomon i ga varvakai lavurua na kilala ma ra papalum tana.

7

Ta umana enana pal kai Solomon

¹ Ma Solomon i ga, varvakai a vinun ma a utul a kilala upi na pait vapar ra kubana iat.

² Ma i ga pait tika na pal di vatang ia ba ra Lokor Lebanon, ma i ga a ura vinun ma a ilima na pokono a lolovinana, ma a vinun ma a ura pokono ma a papar a tababana, ma lavurua na pokono ma a papar a tuluaina, ma i ga page taun a utul a nga na pagapaga na tagatagal, ma ra umana vabolo na tagatagal bula tana.

³ Arama liu ta nam ra ivat na vinun ma a ilima na pagapaga na tagatagal (a vinun ma a ilima na pagapaga dia ga ki tai tika na ngaina) di ga bak ia ma ra umana pal a davai na tagatagal.

⁴ Ma di ga vung ra utul a nga na mata na kalangar, tika na mata na kalangar i ga vatale ta ra tika na mata na kalangar.

⁵ A davai ure ra umana matakilalat ma ra umana mata na kalangar, di ga poko mal ia pi a ivat na paparaina tana; ma tika na mata na kalangar i ga vatale ta ra tika na mata na kalangar ta ra utul a ngaina par.

⁶ Ma i ga pait bula ra Pal na Pagapaga, ma i ga a vinun ma a ura pokono ma a papar a lolovinana, ma a lavurua na pokono ma a papar a tababana; ma i ga pait ra mata na pal tana ma ra umana pagapaga, ma ra mataniolo ure.

⁷ I ga pait bula ra bagialar ure ra kiki na king, a Pal na Takodo na Varkurai, nina ba na pait ra kivung na varkurai tana; ma di ga bak ia ma ra umana pal a davai na tagatagal papa ra ruarua ma tuk urama ta ra umana ivarai.

⁸ Ma ra kubana ba na ki tana, nina i ga tur ta nam ra bala na gunan maravai ta ra pal i gomgom, dir ga varogop me. Ma Solomon i ga pait bula tika na pal varogop ma go ra pal upi a kuba i natu i Parao, nina i ga ben pa ia upi kana taulai.

⁹ Ma di ga pait go parika ma ra umana ngala na vat, nina ba di ga poko mal diat ma ra umana so da ra valavalar ure diat; ma i ga damana papa ra vunapai ra pal tuk tar ta ra mutuaina ngaina vat nina ba di vaot ra papar a pal me, ma papa ra bala na gunan ai ra pal i gomgom kai ra Luluai tuk tar ta ra ngala na bala na gunan.

¹⁰ Di ga pait ra vunapaina ma ra umana ngala na vat nina i ngala ra mataina; ta umana ta diat

kadia lolovina a ura pokono ma a papar, ma ta ra umana kadia lolovina a ura pokono.

¹¹ Ma di ga vung ra umana ngala na vat nina di ga poko mal diat da di ga vakilang diat, ma ra umana davai na tagatagal taun go ra vunapaina.

¹² Ma di ga liplip bat ra ngala na bala na gunan ma ra utul a nga na vat, nina ba di ga poko mal diat, ma tika na nga na davai na tagatagal; di ga pait ia da ra bala na gunan ta ra kuba i ra Luluai, ma ra kuba i ra king.

*A papalum kai Kuram ta ra kuba i ra Luluai
(2 Tutu 2:13-14; 3:15-5:1)*

¹³ Ma ra king Solomon i ga vartuluai uro Tiro upi Kuram.

¹⁴ Ia ra natu i tika na ua na vavina ta ra vuna tarai Naptali, ma tamana a tutana Tiro, a tena madaka ta ra palariam gobol; ma i ga kabinana, ma i ga matoto, ma i ga la ta ra lavur mangana papalum ta ra palariam gobol. Ma i ga pot pire ra king Solomon, ma i ga pait kana umana papalum.

¹⁵ I ga pait a ura pagapaga na palariam gobol, ma kadir lolovina i ga a ivat na pokono ma a papar tikatikai, ma ra valavalar kikil tikai i ga a utul a pokono; ma dir ga varogop parika.

¹⁶ Ma i ga tun mal ra ura kere ma ra palariam gobol ure ra ulu i ra ura pagapaga; tika na kere i ga tuluai urama da tika na pokono ma ra malmalikun, ma ta ra tika na kere i ga tuluai urama da tika na pokono ma ra malmalikun.

¹⁷ Ma i ga pait ra ura ubene na palariam gobol upi ure ra ura kere nina dir ga ki taun ra ura

pagapaga; tika na ubene ure tika na kere, ma ta ra ubene ure ta ra tikai.

¹⁸ Ma i ga tun mal ra umana goava; i ga pait diat ta ra ura ngaina kikel tika na ubene upi da tuba ra kere nina i ki ta ra ul a pagapaga; ma damana bula tai ta ra enana kere.

¹⁹ Ma ra umana kere nina dia ga ki taun ra umana pagapaga ta ra mata na pal di ga mar diat ma ra umana pupu na vaigoara, ma dia ga tuluai urama da tika na pokono.

²⁰ Ra ura kere dir ga ki taun ra ura pagapaga arama liu ta ra pakana i ki ak ta ra paparai ra ubene; di ga tun vapedep tar ra ura mar na goava kikel ia ta ra ura ngaina.

²¹ Ma i ga vatut nam ra ura pagapaga ta ra mata na pal ta ra pal i gomgom; i ga vatut ra pagapaga ta ra papar a lima tuna, ma i ga vaiang ia ba Iakin; ma ra pagapaga nina i ga vatut ia ta ra papar a maira i ga vaiang ia ba Boas.

²² Ma di ga mar ra ul a pagapaga ma ra umana pupu na vaigoara. Damana di ga vapar vue ra papalum na pait pagapaga.

²³ Ma i ga tun mal tika na ngala na la ma ra palariam gobol, ma i ga vulu, ma i ga a ura pokono ma a papar ra balana, ma i ga lulur da tika na pokono ma ra malmalikun, ma i ga lavurua na pokono ma a papar kikel ia.

²⁴ Ma a ura nga na vuvu dir ga ki ta ra vavai na ngu na la kikel ia; ma di ga tun varurungane mal diat ma ra ngala na la ba di ga tun mal ia.

²⁵ Ma i ga ki taun ra vinun ma a ura bulumakau, a utul dital vatale ra matana labur, ma a utul dital vatale ra matana taoai, ma a utul dital vatale ra

matana taubar, ma a utul dital vatale ra matana taur; ra ngala na la i ga ki taun diat, ma i ga lu i diat varkuvo livuan.

²⁶ Ma ra butubut i ra la i ga da ra tababa i ra lapar a lima; ma ra ngu na la i ga talilikun da ra ngu na momamomo, da ra pupu na lelegurua; ma i ga topa a ura arip na valavalar* na polo upi na buka tana.

²⁷ Ma i ga tun mal a vinun na kiki na palariam gobol; tika na kiki i ga tika na pokono ra lolovinana, ma tika na pokono ra tababana, ma a utul a malmalikun ra tuluaina.

²⁸ Ma di ga pait ra umana kiki dari: di ga pait ra umana paparai diat, ma di ga varuk diat ta ra umana ur na kiki,

²⁹ ma ra malalar i ra umana leon ma ra umana bulumakau ma ra umana angelo dia ga ki ta ra umana paparai ra umana kiki. Ma di ga vung ra minamar ta ra umana ur na kiki arama liu ta ra umana leon ma ra umana bulumakau ma ra pia bula tana.

³⁰ Ma ra ivat na vil dia ga ki ta nam ra umana kiki tikitikai, ma ra umana kip nina di ga pait ia upi da vi ra uraura vil me tikitikai di ga tun mal ia ma ra palariam gobol; ma ra ivat na vakai dia ga ki ta ra ivat na ngu na kiki, ma dia ga ki petep ta ra kiki upi ta la na va ta diat.

³¹ Kana kiki na la i ga ki tai tika na kere arama liu da tika na malmalikun; ra kiki na la i ga vulu da ra pagapaga, ma i ga lulur da tika na malmalikun ma a ngungu. Di ga tumu tar ta umana minamar ta ra nguna; ia kaka ra umana

---

* **7:26:** Tikatika na valavalar i da ra 37 lita (8 galon).

paparaina pa dia ga vulu, a ivat na nguna ta diat.

³² A ivat na vil dia ga ki ta ra ivat na ngu na kiki; ma ra umana kip ure ra umana vil di ga tun varurungane mal diat ma ra umana kiki; ra umana vil tikatikai dia ga tuluai da tika na malmalikun ma a ngungu.

³³ Ra umana vil dia ga da ra vil ta ra kiki na vinavana ure ra vinarubu; ra kidoloina vil ma ra umana ur tana ma ra kip ure di ga tun mal ia ma ra palariam gobol.

³⁴ Di ga pait ra ivat na tukal ta ra ivat na nguna tikatikai ta ra umana kiki; ma di ga tun varurungane mal ra umana tukal ma ra umana kiki.

³⁵ Ma ra ngu na kiki kilil ia arama liu, a tuluaina i ga da ra ngungu malmalikun; ma di ga pait varurungane ma ra ana umana tukal ma ra umana paparaina.

³⁶ I ga poko ra malalar i ra umana angelo ma ra umana leon ma ra umana gelep ta ra umana tukal tana ma ta ra umana paparaina, da i topa ra umana maup tikatikai, ma ra umana minamar kilil ia bula.

³⁷ Damana i ga tun mal nam ra vinun na kiki, ma diat par dia ga varvarogop, ta ra adia minamal, ma ta ra valavalar i diat, ma ta ra minamar i diat.

³⁸ Ma i ga pait ra vinun na la na palariam gobol, ma tikatika na la i ga topa ra ivat na vinun na valavalar na polo upi na buka; i ga tika na pokono ra bala i diat tikatikai; ma di ga vung ra umana la ta ra adia umana kiki tikatikai.

³⁹ Ma i ga vung ra ilima na kiki ta ra papar a

lima tuna ta ra pal i gomgom, ma ta ra ilima na kiki ta ra papar a maira tana; ma ra ngala na la iat i ga vung ia ta ra papar a taubar ta ra pal i gomgom.

⁴⁰ Ma Kuram i ga pait ra umana kabala, ma ra umana la na kabu, ma ra umana la na kulkulup. Damana Kuram i ga pait ra magit par nina Solomon ra king i ga mainge ure ra papalum ta ra kuba i ra Luluai:

⁴¹ ra ura pagapaga, ma ra ura kere nina dir ga ki taun ra ura pagapaga, ma ra ura ubene pi dir a tuba ra ura kere ta ra ul a pagapaga;

⁴² ma ra ivat na mar na goava ure ra ura ubene, a ura nga na goava tai tikatika na ubene pi da mar ra ura kere na pagapaga me;

⁴³ ma ra vinun na kiki ma ra vinun na la ure diat tikatikai;

⁴⁴ ma ra ngala na la, ma ra vinun ma a ura bulumakau nina dia ki ta ra vavai na la;

⁴⁵ ma ra umana kabala, ma ra umana la na kabu, ma ra umana la na kulkulup bula.

Kuram i ga pait ra umana magit parika ta ra kuba i ra Luluai ure Solomon ra king ma ra palariam gobol.

⁴⁶ Ra king i ga tun mal go diat ta ra pia petapetep ta ra male Iordan, livuan Sukot ma Saretan.

⁴⁷ Ma Solomon pa i ga valar diat, tago dia ga peal; pa di ga luk ra mamat i ra palariam gobol.

⁴⁸ Ma Solomon i ga pait bula ra umana magit nina dia ga ki ta ra kuba i ra Luluai: ra uguugu na vartabar i goled, ra vatar i goled nina ra gem na ginigira i ga ki tana,

⁴⁹ ma ra umana turtur na birao, a ilima ure ra papar a lima tuna, ma ra ilima ure ra papar a maira, ta ra luaina mata i ra pakana i tabu kakit, di ga pait go diat ma ra goled tuna, ma ra umana pupuna davai, ma ra umana lamp, ma ra umana kia, di ga pait diat ma ra goled;

⁵⁰ ma ra umana la, ma ra umana punpun vinau na lamp, ma ra umana ikilik na la, ma ra umana kulkulup, ma ra umana la ure ra mi, go parika di ga pait ia ma ra goled tuna; ma di ga pait bula ra umana lililikun ure ra umana banbanu ma ra goled, ure ra pakana i tabu kakit ma ure bula ra pal i gomgom.

⁵¹ Damana di ga pait vapar ra umana magit Solomon i ga mainge ure ra papalum ta ra kuba i ra Luluai. Ma Solomon i ga varuk ra lavur magit nina tamana David i ga vatabue, ra silva ma ra goled ma ra umana la, ma i ga vung varurungane diat ma ra lavur magit dia ga ngatngat ta ra kuba i ra Luluai.

8

Solomon i kap ra bok na kunubu ta ra kuba i ra Luluai

(2 Tutu 5:2-14)

¹ Ma Solomon i ga ting varurue ra umana patuana Israel, ma ra umana luluai na vuna tarai, ma ra umana tama i ra lavur apik na tarai Israel pire Solomon ra king urama Ierusalem, upi diat a kap ra bok na kunubu kai ra Luluai maro Sion ra pia na pal kai David.

² Ma ra tarai Israel par dia ga pot pire Solomon ta ra lukara, ta ra gai Etanim, nina ra valaruruana gai.

³ Ma ra umana patuana Israel par dia ga pot, ma ra umana tena tinabar dia ga puak pa ra bok.

⁴ Ma dia ga kap ra bok kai ra Luluai, ma ra pal na varbarat, ma ra lavur magit i gomgom ta ra Pal na Mal; a umana tena tinabar ma ra tarai Levi dia ga kap diat.

⁵ Ma ra king Solomon ma ra ngala na kor na tarai nina dia ga pot varurung pirana dia ga vana na lua ta ra bok, ma pa di ga luk valar pa nam ra umana sip ma ra umana bulumakau nina di ga doko diat ure ra tinabar.

⁶ Ma ra umana tena tinabar dia ga kap ra bok na kunubu kai ra Luluai uro ta kana pakana tar ta ra pakana i tabu kakit ta ra pal i gomgom, ta ra vavai ra bebea i ra ura angelo.

⁷ Tago ra ura angelo dir ga pala ra bebea i dir taun ra pakana kai ra bok, ma ra ura angelo dir ga tuba ra bok ma ra ura kip nina di kip ia me.

⁸ Tago ra ura kip dir ga lolovina, i ga tale ba da gire dir kan ra pakana i gomgom ta ra luaina mata i ra pakana i tabu kakit; ia kaka pa di gire mule dir ta ra bala na taman; dir tar ki abara tuk tar ta go ra bung.

⁹ Pa ta magit i ga ki ta ra bala na bok, ia kaka nam ra ura pal a vat nina ba Moses i ga varuk dir aro Koreb, ba ra Luluai i ga pait ra kunubu ma ra tarai Israel, ba dia ga irop kan ra gunan Aigipto.

¹⁰ Ma ba ra umana tena tinabar dia ga irop kan ra pakana i gomgom, tika na gobol a bakut i ga vabuka ra kuba i ra Luluai,

¹¹ ma pa i ga tale ra umana tena tinabar pi diat a pait kadia tiniba ure ra bakut; tago ra minamar i ra Luluai i ga vabuka ra kuba i ra Luluai.

*Di vadoane ra kuba i ra Luluai
(2 Tutu 6:1-7:10)*

¹² Ma Solomon i ga biti: A Luluai i ga biti ba na bang ta ra bakut i bobotoi;

¹³ iau tar pait kaum ta pal, a pakana upi una bang vatikai atana.

¹⁴ Ma ra king i ga tur tapuku, ma i ga tata vadoane ra tarai Israel par; ma ra tarai Israel par dia ga tur.

¹⁵ Ma i ga biti: Da pite pa ra Luluai ra God kai Israel, nina i ga pait ot pa nam ba i ga vaarike pire David tamagu, ba i ga biti:

¹⁶ Papa nam ra bung iau ga agure vairop vue kaugu tarai Israel kan Aigipto, pa iau ti pilak pa ta pia na pal livuan ta ra umana vuna tarai Israel, upi da pait ta pal tana ure ra iangigu; ia kaka iau ga pilak pa David upi na kure kaugu tarai Israel.

¹⁷ A dovotina i ga ki ta ra nuknuk i David tamagu upi na pait ta pal ure ra iang i ra Luluai ra God kai Israel.

¹⁸ Ia kaka ra Luluai i ga biti tai David tamagu: U ga pait ra boina tago i ga ki ta ra nuknukim upi una pait ta pal ure ra iangigu;

¹⁹ ia kaka, pa una pait nam ra pal, natum iat nina una vangala, ia iat na pait ra pal ure ra iangigu.

²⁰ Ma gori ra Luluai i tar pait ot pa nam ra tinata i ga tatike, tago iau tar tut ma iau tar kia vue David tamagu, ma iau ki ta ra kiki na king kai Israel, da

ra Luluai i ga vamading ure, ma iau tar pait ra pal ure ra iang i ra Luluai ra God kai Israel.

²¹ Ma iau ga tibe ta pakana tana ure ra bok, nina ra kunubu kai ra Luluai i ki tana, nina i ga pait ia pire ra umana tama i dat, ba i ga ben vairop diat kan ra gunan Aigipto.

²² Ma Solomon i ga tur ta ra luaina mata i ra uguugu na vartabar kai ra Luluai, ma i ga tulue ra ura limana urama ra bakut ta ra luaina mata i ra tarai Israel,

²³ ma i ga biti: Ea, Luluai, ra God kai Israel, pa ta god dir varogop ma u arama ra bala na bakut ma ra pia bula; u pait ot pa kaum kunubu ma u vaarike ra varmari pire kaum umana tultul nina dia vana ta ra luaina matam ma ra dovot na bala i diat;

²⁴ U tar pait muka kaum tinata na vamading pire kaum tultul David tamagu; maia, a ngiem i tar tatike, ma ra limam i tar pait ot pa ia ta go ra bung.

²⁵ Ea, Luluai, ra God kai Israel, una nuk pa bula nam kaum tinata na vamading pire David tamagu, ba u ga biti: Gala ra umana natum diat a vanavana ta ra luaina matagu da u ga vanavana tana, ma diat a balaure kadia mangamangana, pa una iba upi ta tikai pi na ki ta ra kiki na king kai Israel.

²⁶ I boina, God kai Israel, ba na ot kaum tinata nina u ga vaarike pire David tamagu.

²⁷ Dave, God na bang tuna ta ra rakarakan a gunagunan? Ea, u kor ika ta ra lavur bala na bakut, ma una ki dave ta go ra pal nina iau tar pait ia?

²⁸ la kaka, una valongore ra niaring kai kaum tultul, ma kana kinail; ea Luluai kaugu God, una valongore ra kinail ma ra niaring kai kaum tultul, ba i kail gori,

²⁹ ba una matamataure go ra pal ra keake ma ra marum, ra pakana nina u ga biti ba ra iangim na ki tana, upi una nuk pa ra niaring nina ba kaum tultul na araring tadav go ra pakana me.

³⁰ Ma ba kaum tultul ma kaum tarai Israel diat a araring tadav go ra pal, una valongore kadia kinail; maia, una valongore ta ra kubam arama ra bala na bakut, ma ba u valongore una mari diat.

³¹ Gala ta tutana na pait ra nirara tadav talaina, ma di vo pa ia pi na vavalima ure ta ra luaina mata i kaum uguugu na vartabar ta go ra pal,

³² una valongore arama ra bala na bakut, ma una kure kaum ura tultul, ma una kure vakaina nina ra tena varpam upi ra vuai kana mangamangana na ki taun ia, ma una kure vatakodo ra tena takodo upi na vatur vake ra vuai kana mangamangana takodo.

³³ Ba ra umana ebar dia ubu dudur pa kaum tarai Israel, tago dia tar piam vue u, ma ba dia nukpuku piram, ma dia vatang vaarike ra iangim, ma dia araring ma dia kail piram ta go ra pal,

³⁴ una valongore arama ra bala na bakut, ma una pun vue ra lavur varpam kai kaum tarai Israel, ma una ben valilikun mule diat tadav ra gunan nina u ga tul tar ia pire ra umana tama i diat.

³⁵ Ba ona pa i bata tago dia tar piam vue u, ma dia araring piram ta go ra pal, ma dia vatang

vaarike ra iangim, ma dia nukpuku ure kadia lavur varpam, ba u kure vakaina diat ure,

³⁶ una valongore arama ra bala na bakut, ma una pun vue ra lavur varpam kai kaum umana tultul, ma kaum tarai Israel, ba u tovo diat ure ra nga i takodo pi diat a mur ia, ma una vabilim mule ra gunan nina u ga tul tar ia pire kaum tarai ba kadiat.

³⁷ Ba ona ta mulmulum, ba ta ngala na minait, ba ta ngala na lapap, ba ta kungal, ba ta kubau, ba ta vui na bebe, ba kadia ebar i tur vartakalat bat kadia umana pia na pal, ba ta kaina minait, ba ta mangana kinadik ava bar i tup diat,

³⁸ ma ba ta niaring ba ta kinail i vana rikai, kai ta tikai ba kai kaum tarai Israel par tago tikatikai i kapa ure ra magit i monong ia, ma i tulue ra limana tadav go ra pal,

³⁹ una valongore ta kaum kiki arama ra bala na bakut, ma una mari diat, ma u, u nunure ra bala i ra tarai par, (tago u kaka u nunure ra bala i ra lavur natu i ra tarai,) una bali ia pire ra tarai par tikatikai da kadia mangamangana,

⁴⁰ upi diat a ru u ta ra lavur bungbung par ba dia ki ta ra gunan nina u ga tabar ra umana tama i vevet me.

⁴¹ Ma ure ra vaira nina pa di ga vangala ta kaum tarai Israel, ba na pot kan ra gunan vailik ure ra iangim,

⁴² (tago diat a valongore ure kaum minamar, ma ra dekdek na limam nina u tulue,) ba na pot ma na araring tadav go ra pal,

⁴³ una valongore ta kaum kiki arama ra bala na bakut, ma una pait muka nam ra vaira i lul upi ia

piram, upi ra lavur vuna tarai ta ra rakarakan a gunagunan diat a nunure ra iangim, ma diat a ru u da kaum tarai Israel, ma upi diat a nunure ba go ra pal nina iau tar pait ia di vatang ra iangim tana.

⁴⁴ Ma ona kaum tarai diat a tut ure kadia ebar, ta nam ra nga u tulue diat i tana, ma dia araring tadav ra Luluai ma ra mata i diat tadav go ra pia na pal nina u ga pilak pa ia, ma tadav go ra pal nina iau tar pait ia ure ra iangim,

⁴⁵ una valongore arama ra bala na bakut kadia niaring ma kadia kinail, ma una tur maravut diat.

⁴⁶ Ona dia piam u, (ma pa ta tutana i langalanga kan ra varpam,) ma una kankanuane diat, ma una nur tar diat pire kadia ebar, ma dia ben vavilavilau vue diat ta ra gunan kai kadia ebar, a gunan nina i vailik ba i maravai ka,

⁴⁷ ma dia ki na nuknuk ta ra gunan nina di ga ben vavilavilau tar diat i tana, ma dia nukpuku, ma dia kail piram ta ra gunan kadiat dia ga ben vavilavilau vue diat, ma dia biti, Ave tar rara, ave tar tut na varpam, ave tar pait ra kaina mangamangana,

⁴⁸ ma ona dia talil piram ma ra bala i diat par ma ra nuknuk i diat par ta ra gunan nina ba kadia ebar dia ga ben vavilavilau tar diat i tana, ma dia araring piram tadav ra gunan nina u ga tul tar ia pire ra lavur tama i diat, tadav ra pia na pal nina u ga pilak pa ia, tadav ra pal nina iau tar pait ia ure ra iangim,

⁴⁹ una valongore kadia niaring ma kadia kinail ta kaum kiki arama ra bala na bakut, ma una tur maravut diat;

⁵⁰ ma una mari kaum tarai nina dia piam u, ma una pun vue kadia varpiam piram, ma una mari diat ta ra luaina mata i diat dia ben vavilavilau diat, upi kadia umana ebar diat a mari diat;

⁵¹ tago diat kaum tarai, nina ba kaum tiniba iat, nina u ga agure vairop vue diat kan ra gunan Aigipto, kan ra ubu na palariam.

⁵² Una mataure kaum tultul ma kaum tarai Israel, ma una valongore diat ba dia tangi piram;

⁵³ tago u ga pilak vaire pa diat kan ra lavur vuna tarai ta ra rakarakan a gunagunan upi kaum tiniba, da u ga tata tai Moses kaum tultul, ba u ga ben vairop vue ra lavur tama i vevet kan ra gunan Aigipto, Luluai God.

⁵⁴ Ma ba Solomon i ga tar vapar vue go ra niaring ma go ra kinail tadav ra Luluai, i ga tut kan ra pakana i ga va timtimum tana ta ra luaina mata i ra uguugu na vartabar kai ra Luluai ba i ga tuelve ra ura limana urama tadav ra bala na bakut.

⁵⁵ Ma i ga tur ma i ga tata vadoane ra tarai Israel ma ra ngala na nilaina dari:

⁵⁶ Da pite pa ra Luluai, nina i tar tul tar ra ningo pire kana tarai Israel, da i ga vamading tana; ta ra lavur tinata na vamading nina i ga vamading tar ia tai Moses kana tultul, pa ta kopo no tinata ba i ga rara.

⁵⁷ A Luluai kada God na ki pire dat da i ga ki pire ra lavur tama i dat; koko na vana kan dat, ma koko na nur vue dat;

⁵⁸ upi na pukue ra bala i dat tadav ia, upi dat a mur kana lavur nga, ma upi dat a kodop vake kana lavur vartuluai, ma kana lavur togotogo, ma

kana lavur varkurai, nina i ga tul tar ia pire ra lavur tama i dat.

⁵⁹ Boina ba go kaugu lavur tinata, nina iau tar kail tadav ra Luluai me, diat a ki pire ra Luluai kada God ta ra lavur bungbung na keake ma ra ra lavur bungbung na marum, upi na tur maravut iau kana tultul ma kana tarai Israel, da kada niiba ta ra bungbung;

⁶⁰ upi ra lavur Tematana ta ra rakarakan a gunagunan diat a nunure ba ra Luluai ia God, ma pa ta na mulai.

⁶¹ Boina ba ra bala i vavat na dovot pire ra Luluai kada God, upi avat a mur kana lavur togotogo ma avat a kodop vake kana lavur vartuluai, da ava mainge gori.

⁶² Ma ra king varurung ma ra tarai Israel par dia ga pait ra vartabar ta ra luaina mata i ra Luluai.

⁶³ Ma Solomon i ga vartabar tar a ura vinun ma a urua na arip na marmar na bulumakau ma tika na mar ma a ura vinun na arip na marmar na sip ure ra tinabar na varmaram tadav ra Luluai. Damana ra king ma ra tarai Israel par dia ga vakilang voire ra kuba i ra Luluai.

⁶⁴ Ta nam iat ra bung ra king i ga vagomgom ra bala na gunan livuan nina i tur abara ta ra luaina mata i ra kuba i ra Luluai; ma i ga tul tar ra tinabar di tuntun tar ia, ma ra tinabar na vuai na uma, ma ra bira i ra tinabar na varmaram abara, tago ra uguugu na vartabar na palariam gobol nina i ga tur ta ra luaina mata i ra Luluai pa i ga topa diat, tago pa i ga ngala.

⁶⁵ Damana Solomon, ma Israel par, papa ra

langun Kamat ma tuk tar ta ra Tava Alir Aigipto, dia ga pait ra lukara ure ra vinun ma a ivat na bung ta nam ra e, ta ra luaina mata i ra Luluai kada God.

⁶⁶ Ta ra valavutuluna bung Solomon i ga pala vue ra tarai, ma dia ga tata vadoane ra king, ma dia ga vana ta kadia umana pal na mal ma ra gugu ta ra bala i diat ure ra varmari nina ra Luluai i ga tul tar ia tai David kana tultul ma pire Israel kana tarai.

9

Ra Luluai i tur kapet pire Solomon a vauruana pakana

(2 Tutu 7:11-22)

¹ Ma ba Solomon i ga tar pait vapar ra kuba i ra Luluai ma ra kuba i ra king ma kana lavur mamainga,

² ra Luluai i ga tur kapet pa mulai pirana, da i ga tur kapet pirana aro Gibeon.

³ Ma ra Luluai i ga biti tana: Iau tar valongore kaum niaring ma kaum kinail piragu; ma iau tar vagomgom go ra pal nina u ga pait ia, ma iau tar vung tar ra iangigu tana pa na mutu; ma ina mataure ma ina balaure pa na mutu.

⁴ Ma ure u, ona una vanavana ta ra luaina matagu da David tamam ma ra dovot na bala ma ra takodo na mangamangana, ma una pait nam iau ga ve u tana, ma una kodop vake kaugu lavur vartuluai ma kaugu lavur varkurai,

⁵ ina page vadekdek kaum kiki na king ta ra gunan Israel pa na mutu, da kaugu tinata na vamading pire David tamam, ba iau biti: Pa una

iba upi ta tikai upi na ki ta ra kiki na king kai Israel.

⁶ Ba ona avat a vana irai kan iau, avat ma ra umana natum, ma pa ava kodop vake kaugu lavur vartuluai ma kaugu lavur togotogo, nina iau ga tul tar ia pire vavat, ma avat a torom ta ra umana enana god ma avat a lotu tadav diat,

⁷ ina kap vue Israel kan ra gunan iau ga tabar diat me; ma go ra pal nina iau ga vagongom ia ure ra iangigu, ina rubat vue kan ra luaina matagu; ma Israel na da ra tinata valavalar ma ra tinata na varvakok livuan ta ra umana Tematana.

⁸ Ma da rip vue go ra pal; ma diat par nina dia bolo diat a kaian, ma diat a itinge, ma diat a biti: Ta ra ava ra Luluai i ga pait ra dari ure go ra gunan ma ure go ra pal?

⁹ Ma da bali ia dari: Tago dia ga vana kan ra Luluai kadia God, nina i ga agure vairop vue ra lavur tama i diat kan ra gunan Aigipto, ma dia ga tabe vake ra umana enana god, ma dia ga lotu tadav diat, ma dia ga torom ta diat; damana ra Luluai i ga vakaina diat ma go ra lavur magit.

A umana enana mangana papalum kai Solomon

(2 Tutu 8:1-18)

¹⁰ Ma ba i ga par nam ra ura vinun na kilala, nina ba Solomon i ga varvakai tana ma ra pait pal ta ra kuba i ra Luluai ma ra kuba i ra king,

¹¹ ma Kiram ra king Tiro i ga tul tar ra umana davai na tagatagal pire Solomon, ma ra umana davai na iara, ma ra goled, da ra mamainga kai Solomon, Solomon i ga tul tar ra ura vinun na pia na pal tai Kiram ta ra langun Galilaia.

12 Ma Kiram i ga vana maro Tiro upi na gire nam ra umana pia na pal nina ba Solomon i ga tul tar diat pirana; ma pa i ga gugu ta diat.

13 Ma i ga biti: A umana pia na pal ava go, turagu, nina u tar tul tar diat piragu? Ma i ga vaiang diat ba ra gunan Kabul, ma i damana tuk tar ta go ra bung.

14 Ma Kiram i ga tar tulue tika na mar ma a ura vinun na talant* na goled pire ra king.

15 Solomon i ga vo pa ra tarai upi ra papalum, ma i ga vuna dari: ure ra kuba i ra Luluai, ma ra kubana, ma ure ra Milo ma ra liplip na vat kikel Jerusalem, ma ure Kasor ma Megido ma Geser,

16 (Parao ra king Aigipto i ga vana urama, ma i ga uvia pa go ra gunan Geser, ma i ga tun ia, ma i ga doko ra tarai Kanaan nina dia ga ki ta ra pia na pal, ma i ga tul tar ia a vartabar pire natuna nina ba ra taulai kai Solomon,

17 damana Solomon i ga vatut mule Geser,) ma ure Bet-Korom nina i ki ara,

18 ma Balat ma Tamar aro ta ra bil,

19 ma ure ra umana pia na pal na vuvuvung kai Solomon, ma ure ra umana pia na pal ure kana umana kiki na vinavana ure ra vinarubu, ma kana umana tena kiki os, ma ure bula nam ra umana magit Solomon i ga mainge ba na pait ia aro Jerusalem ma aro Lebanon, ma ta kana langun parika.

20 Ma ure ra umana Tematana nina dia ga ki boko ta ra gunan, ra tarai Amor, ma ra tarai Ket,

---

* **9:14:** A talant i da ra mamat i tika na beg na braun rais; ba di valar ra goled ba ra silva me, i da ra valavalar na mani.

ma ra tarai Peres, ma ra tarai Kivi, ma ra tarai Iebus,

²¹ nina ba pa i ga tale ra tarai Israel pi diat a kamare vue diat, Solomon i ga vo pa ra umana natu i diat upi ra umana vilavilau, ma dia ki boko damana gori.

²² Solomon pa i ga ben pa ra tarai Israel upi diat a vilavilau; i ga ben pa diat upi diat a tarai na vinarubu, ma kana umana tultul, ma kana umana luluai, ma kana umana lualua, ma diat dia ga kure kana umana kiki na vinavana ma ra umana tena kiki os.

²³ Solomon i ga vatur vake a ilima na mar ma a ilima na vinun na ngala na raprap nina dia ga kure ra tarai na papalum.

²⁴ Ma ba ra natu i Parao i ga mareng kan ra pia na pal kai David tar ta ra pal nina Solomon i ga pait ia ure, Solomon i ga pait ra Milo.

²⁵ A utul a pakana tai tika na kilala Solomon i ga tul tar ra tinabar di tuntun tar ia ma ra tinabar na varmaram ta ra uguugu na vartabar nina i ga pait ia ure ra Luluai, ma i ga tun ra bulit i ang na katkat varurung me ta ra luaina mata i ra Luluai. Damana i ga pait vapar ra pal.

²⁶ Ma ra king Solomon i ga pait ra umana parau aro Esion-Geber marave Elat nina i tur aro ra valian ta ra Ta Meme ta ra langun Edom.

²⁷ Ma Kiram i ga tulue kana umana tultul, a umana tena ta, ure go ra umana parau, ma ra umana tultul kai Solomon dia ga vana varurung ma diat.

²⁸ Ma dia ga pot aro Opir, ma dia ga kap pa ra goled maro, a ivat na mar ma a ura vinun na talant, ma dia ga kap ia pire Solomon ra king.

10

Ra tadar na vavina Seba i tadav Solomon (2 Tutu 9:1-12)

¹ Ma ba ra tadar na vavina Seba i ga valongore ra varvai ure Solomon ure ra iang i ra Luluai, i ga pot upi na valar ia ma ra umana dekdek na tinir.

² Ma dia ga pot urama Ierusalem ma ra ngala na kor na tarai, ma ra umana kamel nina dia ga kap ra umana magit dia ang na katkat, ma ra ngala na goled, ma ra umana ngatngat na vat; ma ba i ga pot pire Solomon dir ga pirpir me, ma i ga vaarike nam parika nina i ga ki ta ra nuknukina.

³ Ma Solomon i ga bali kana lavur tinir par; pa ta magit na pidik ba pa i ga ve tana.

⁴ Ma ba ra tadar na vavina Seba i ga gire ra kabinana kai Solomon, ma ra pal nina i ga pait ia,

⁵ ma ra nian ta kana vatar, ma ra kini kai kana umana tultul, ma ra papalum kai kana umana vilavilau, ma kadia minong, ma diat dia kap kana momamomo, ma ra lavur tinabar di tuntun tar ia nina i ga vartabar ma diat ta ra kuba i ra Luluai, i ga tup ia ra kinaian.

⁶ Ma i ga biti tai ra king: Nam ra varvai nina iau ga valongore ta kaugu gunan ure kaum lavur papalum ma kaum kabinana i ga dovot.

⁷ Ma pa iau ga kapupi nam ra varvai, ma go iau tar gire ma ra kiau na matagu, ma ea, a ik a ngungu ka di tar ve iau tana; kaum kabinana ma kaum tabarikik i manga ngala muka ta nam ra varvai iau ga valongore ure.

⁸ Nam ra tarai, kaum umana tultul, nina dia tur vatikai ta ra luaina matam ma dia valongore kaum kabinana, dia ti doan.

⁹ Da pite pa ra Luluai kaum God, nina i ga manane u ma i ga vaki u ta ra kiki na king kai Israel; ra Luluai i ga vaki u pi una king, upi una varkurai ma ra takodo na varkurai, tago i ga mari Israel ma pa na mutu.

¹⁰ Ma i ga tul tar ia pire ra king tika na mar ma a ura vinun na talant na goled, ma ra peal vuai na davai i ang na katkat, ma ra umana ngatngat na vat; pa di ga tul tar mule ta peal vuai na davai i ang na katkat da go nina ra tadar na vavina Seba i ga tul tar ia pire Solomon.

¹¹ Ma ra umana parau kai Kiram nina dia ga kap ra goled maro Opir; dia ga kap bula mangoro na davai na mangina ma ra umana ngatngat na vat.

¹² Ma ra king i ga pait ra umana pagapaga ma ra davai na mangina ure ra kuba i ra Luluai ma ure ra kuba i ra king; i ga pait bula ra umana pagol ma ra umana dedede me ure ra umana tena kakailai; pa di gire mule ta davai na mangina varogop ma nam, tuk tar ta go ra bung.

¹³ Ma ra king Solomon i ga tul tar ia pire ra tadar na vavina Seba nam parika i ga mainge ma nam bula i ga tabar vakuku ia me. Ma ra vavina, diat ma kana umana tultul, dia ga lilikun mulai ta kana gunan.

A kini na uviana kai Solomon ma kana minamar

(2 Tutu 9:13-24)

14 Ma ra mamat i ra goled nina Solomon i ga vatur vake tai ta kopono kilala i ga laptikai na mar ma laptikai na vinun ma laptikai na talant;

15 ma nam ra goled nina ra umana tena kunukul ma ra umana tena niivura ma ra umana king Arabia ma kana umana luluai dia ga kap ia pirana, pa di ga luk tar ia tana.

16 Ma Solomon ra king i ga pait a ura mar na bakbakit ma ra goled di tutut ia; laptikai na mar na mamat na goled di ga pait tika na bakbakit me.

17 Ma i ga pait bula ta ra utul a mar na bakbakit ma ra goled di tutut ia; tika na kilogram ma i pirai (a utul a paun) na goled di ga pait tika na bakbakit me; ma ra king i ga vung diat ta ra pal di vatang ia ba ra Lokor Lebanon.

18 Ma ra king i ga pait bula tika na ngala na kiki na king ma ra loko na elefant, ma i ga vung vapetep tar ra goled i boina kakit tana.

19 A laptikai na tak keke dia ga ki ta ra kakao tadav ra kiki na king, ma ta ra ulu i ra kiki na king ra muruna tana i ga vulu; di ga pait ra ura vungvung lima ta ra ura paparai ra kiki na king, ma a ura leon dir ga tur marave ra ura vungvung lima.

20 Ma a vinun ma a ura leon dia ga tur ta ra ura paparai ra laptikai na tak keke ta ra kakao; pa di ga pait ta kiki damana tai ta enana vuna gunan.

21 Ma di ga pait ra lavur la na nimomo kai ra king Solomon ma ra goled, ma ra umana la ta ra pal di vatang ia ba Lokor Lebanon dia ga goled; pa di ga pait ta tikai ma ra silva, tago ta ra e kai Solomon i ga da ra magit vakuku.

22 Tago ra umana parau maro Tarsis kai ra king

dia ga vanavana na ta varurung ma ra umana parau kai Kiram; ma ta ra ututul a kilala ra umana parau dia ga poapot, ma dia ga kap ra goled, ma ra silva, ma ra loko na elefant, ma ra umana ngala na mangki, ma ra umana kakaruk i marmar ra ivuna burburu i diat.

²³ Damana ra king Solomon i ga lia ta ra umana king ta ra rakarakan a gunagunan ta ra tabarikik ma ra kabinana.

²⁴ Ma ra lavur tarai ta ra rakarakan a gunagunan dia ga anan upi diat a gire Solomon, upi diat a valongore kana kabinana nina God i ga tul tar ia pirana.

²⁵ Ma diat par tikatikai dia ga kap kadia vartabar, ra umana la na silva, ma ra umana ra na goled, ma ra umana mal, ma ra vargal, ma ra vuai na davai i ang na katkat, ma ra umana os, ma ra umana as; ma i ga damana ta ra kilakilala.

*Solomon i kul varurue ra umana kiki na vinavana ma ra umana os
(2 Tutu 1:14-17; 9:25-28)*

²⁶ Ma Solomon i ga kul varurue ra umana kiki na vinavana ure ra vinarubu ma ra umana tena kiki os; i ga vatur vake tika na arip ma a ivat na mar na kiki na vinavana ma a vinun ma a ura arip na marmar na tena kiki os, ma i ga vaki diat ta ra umana pia na pal ure ra umana kiki na vinavana, ma pire ra king arama Ierusalem.

²⁷ Ma ra king i ga vapealane ra silva upi na da ra umana vat arama Ierusalem, ma ra umana davai na tagatagal upi diat a peal da ra umana lovo ta ra male.

²⁸ Ma di ga kap ra umana os kai Solomon maro Aigipto ma maro Kue; ra umana tena kunukul kai ra king dia ga kul diat ma tika na mataina ure tika na kikil na os.

²⁹ A matai tika na kiki na vinavana ba di ga kap ia maro Aigipto, i ga da laptikai na mar na pakana silva, ma ra os di ga kul ia ma ra mar ma a ilima na vinun na pakana silva; ma ra umana king kai ra tarai Ket ma kai ra tarai Siria dia ga kul diat pirana.

11

A varpiam kal Solomon, ma kana umana ebar

¹ Ma ra king Solomon i ga manane mangoro na vaira na vavina, varurung ma ra natu i Parao, ra umana vavina Moab, Amon, Edom, Sidon ma Ket,

² a tarai na Tematana nina ba ra Luluai i ga biti tai ra tarai Israel ure diat: Koko avat a ki livuan ta diat, ma koko diat a vana livuan ta vavat, tago diat a varara ra bala i vavat upi kadia umana god. A bala i Solomon i ga ki petep ta go ra umana vavina ma ra varmananai.

³ I ga taule lavurua na mar na tadar vavina, ma a utul a mar na tultul na vavina; ma nam kana umana vavina dia ga ben vaire ra balana.

⁴ Damana ba Solomon i ga tar patuana, kana umana vavina dia ga pukue ra balana pi na mur ra umana enana god, ma ra balana pa i ga dovot tadav ra Luluai kana God da ra bala i David tamana.

⁵ Solomon i ga lotu tadav ra god Astoret a vavina, kai ra tarai Sidon, ma tadav Milkom ra god vakuku kai ra tarai Amon.

⁶ Ma Solomon i ga pait ra magit i kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ma pa i ga mur ra Luluai da tamana David i ga pait ia.

⁷ Ma Solomon i ga pait ra tavul a lotu ure Kemos ra god vakuku kai Moab, ma ure Molek ra god vakuku kai ra tarai Amon, ta ra luana nina i tur ta ra luaina mata i Ierusalem.

⁸ Ma i ga pait ia damana bula ure kana umana vaira na vavina par, upi diat a tun ra bulit i ang na katkat ma upi diat a vartabar tadav kadia umana god.

⁹ Ma ra Luluai i ga kankanuane Solomon, tago di ga pukue ra balana kan ra Luluai ra God kai Israel, nina i ga tur kapet pirana ta ra ura pakana,

¹⁰ ma i ga vartuluai pirana ure go ra magit, ba koko na mur ra umana enana god; ia kaka pa i ga kodop vake ra vartuluai kai ra Luluai.

¹¹ Damana ra Luluai i ga biti tai Solomon: Tago u ga pait ra dari, ma pa u ga kodop vake kaugu kunubu ma kaugu lavur vartuluai, nina iau ga ve u tana, damana ina kutu varbaiane kaum gunan na varkurai, ma ina tul tar ia pire kaum tultul.

¹² Ia kaka, ure kaugu varmari pire David tamam, pa ina pait ia ta kaum kilala na nilaun; ina kutu varbaiane ke kan ra lima i natum.

¹³ Pa ina tak vapar vue kana varkurai, ina tul tar tika na vuna tarai pire natum, tago iau mari David kaugu tultul, ma Ierusalem nina iau ga pilak pa ia.

¹⁴ Ma ra Luluai i ga vararak Adad ra te Edom ta ra apik na tarai kai ra king Edom, upi dir a ebar ma Solomon.

¹⁵ Ta nam ra e ba David i ga tut ure Edom, ma Ioab ra luluai na vinarubu i ga varvakai ma ra pupunang na tarai, ma di ga doko ra lavur tutana Edom par,

¹⁶ (Ioab ma ra umana tena vinarubu par kai Israel dia ga ki abara laptikai na gai tuk dia ga doko vapar vue ra umana tutana Edom,)

¹⁷ Adad i ga bul boko, ma dia ga lop uro Aigipto ma ra umana tutana Edom nina dia ga tultul pire tamana.

¹⁸ Dia ga tut maro Midian, ma dia ga pot aro Paran; ma dia ga ben pa ta umana tutana maro Paran, ma dia ga pot aro Aigipto, tadav Parao ra king Aigipto; ma i ga tul tar ra pal ma ra nian ma ra pia pirana.

¹⁹ Ma Parao i ga manane Adad, ma i ga tul tar tana vavi Tapenes kana taulai pi dir a taulai me.

²⁰ Ma tana vavi Tapenes i ga kava tar Genubat a bul tutana pirana; ma Tapenes i ga balaure ra bul ta ra kuba i Parao papa ba i ga vung vue ra u; ma Genubat i ga ki varurung ma ra umana natu i Parao, ra umana tutana, ta ra kuba i Parao.

²¹ Ma ba Adad i ga valongore abara Aigipto ba di ga vadiop David varurung ma ra umana tamana, ma ba Ioab ra luluai na vinarubu i ga tar mat, Adad i ga biti tai Parao: Una nur vue iau pi ina lilikun ta kaugu gunan iat.

²² Ma Parao i ga biti tana: Ava u ga iba upi ia ati piragu, pi u mainge ba una lilikun ta kaum gunan? Ma i ga biti: Pa iau ga iba upi ta magit, ia kaka una nur vue iau pi ina lilikun.

²³ Ma God i ga vararak Reson natu i Eliada, nina i ga lop kan Adadeser kana luluai ra king Soba,

upi dir a ebar bula ma Solomon.

²⁴ Ba David i ga doko ra tarai kai Soba, Reson i ga lue rap ra loko na tarai na nilong, ma dia ga vana uro Damasko ma dia ga ki abara, ma i ga king aro Damasko.

²⁵ Ma ta nam ra umana kilala ba Solomon i ga king tana, Reson dir ga ebar ma Israel, ma i ga varli da Adad i pait ia; i ga milikuane Israel, ma i ga ki na king aro Siria.

²⁶ Ma Ieroboam natu i Nebat, a tutana ta ra vuna tarai Ephraim, ta ra gunan Sereda, i ga tultul pire Solomon, ma i ga tut ure ra king; tinana Serua, a ua na vavina.

²⁷ Ma ra vuna i ga tut ure ra king i ga dari: Solomon i ga vatut ra Milo ma i ga mal ra liplip na vat ta ra pia na pal kai David tamana;

²⁸ Ieroboam ia ra rangrang na tutana, ma ba Solomon i ga gire go ra barmana ba a tena ongor ta ra papalum, i ga tibe pi na kure ra umana tena papalum ta ra kuba i Iosep;

²⁹ ma tika na bung ba Ieroboam i ga vana kan Ierusalem, Akia ra propet, a tutana Silo, i ga barat ia ta ra nga; Akia i ga mal ma ra kalamana mal, ma dir ika ma Ieroboam dir ga ki ta ra uma;

³⁰ ma Akia i ga vatur vake kana kalamana mal, ma i ga rada ia upi a vinun ma a ura pakana;

³¹ ma i ga biti tai Ieroboam: Una tak pa ra vinun na pakana, tago a Luluai ra God kai Israel i ga biti, Ina rubat vue ra varkurai kan Solomon, ma ina tul tar ra vinun na vuna tarai piram;

³² (Solomon na vatur vake tika na vuna tarai ka, ure kaugu varmari pire kaugu tultul David, ma

ure bula Ierusalem, ra pia na pal nina iau ga pilak pa ia kan ra lavur vuna tarai Israel;)

³³ tago i ga vana kan iau, ma i ga lotu tadav ra god Astoret, a vavina, kai ra tarai Sidon, ma tadav Kemos ra god kai Moab, ma Milkom ra god kai ra tarai Amon, ma pa i ga mur kaugu lavur nga upi na pait ot pa ra magit i takodo piragu, ma upi na kodop vake kaugu lavur togotogo ma kaugu lavur varkurai, da David tamana i ga pait ia.

³⁴ Pa ina tak vue ra varkurai parika kan ia; ina vaki ia pi na luluai ta kana kilala na nilaun parika, tago iau mari David kaugu tultul, nina iau ga pilak pa ia tago i ga kodop vake kaugu lavur vartuluai ma kaugu lavur togotogo;

³⁵ ina tak vue ra varkurai kan natuna, ma ina tul tar ra vinun na vuna tarai tana piram.

³⁶ Ma ina tul tar tika na vuna tarai pire natuna, upi tika na birao kai David kaugu tultul na tur vatikai ta ra luaina matagu arama Ierusalem, ra pia na pal nina iau ga pilak pa ia ure ra iangigu.

³⁷ Ma ina vaki u pi una king ure Israel, ma una kure nam parika nina u mainge.

³⁸ Ma ona una valongore nam parika nina iau ve u tana, ma una mur kaugu lavur nga, ma una pait nam nina i takodo piragu, upi una kodop vake kaugu lavur togotogo ma kaugu lavur vartuluai, da David kaugu tultul i ga pait ia, ina ki maravut u, ma ina page kaum apik na tarai da iau ga pait ia ure David, ma ina tul tar Israel piram.

³⁹ Ina vakadik ra apik na tarai kai David ure go, ia kaka pa na damana vatikai.

⁴⁰ Damana Solomon i ga ongor pi na doko Ieroboam, ia kaka Ieroboam i ga tut ma i ga lop

uro Aigipto tadav Sisak ra king Aigipto, ma i ga ki abara Aigipto tuk tar Solomon i ga mat.

*Solomon i mat
(2 Tutu 9:29-31)*

⁴¹ Ma ure ra umana enana papalum kai Solomon, ma ra lavur magit i ga paít ia, ina kana kabinana, pa di ga tumu vake laka diat ta ra buk na papalum kai Solomon?

⁴² Ma Solomon i ga ki na king ure Israel arama Ierusalem a ivat na vinun na kilala.

⁴³ Ma di ga vadiop Solomon varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia ta ra pia na pal kai David tamana; ma Rekoboam natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

12

*A umana vuna tarai Israel dia tut na varpíam
(2 Tutu 10:1-11:4)*

¹ Ma Rekoboam i ga vana uro Sekem, tago Israel par dia ga vut aro Sekem upi diat a vaki ia pi na king.

² Ma ba Ieroboam natu i Nebat i ga valongore ure, (tago i ga ki boko aro Aigipto, aina i ga lop tar ie kan ra mata i Solomon; Ieroboam i ga ki aro Aigipto,

³ ma di ga vartuluai upi ia;) Ieroboam diat ma ra tarai Israel par dia ga pot pire Rekoboam, ma dia ga biti tana:

⁴ Ea, tamam i ga vung ra mamat na kip ta vevet; boina ba una vapapa ra dekdek na papalum kai tamam ma kana mamat na kip, ma avet a torom tam.

⁵ Ma i ga biti ta diat: Avat a vana, ma ba na par a utul a bung avat a lilikun uti piragu. Ma ra tarai dia ga vana.

⁶ Ma ra king Rekoboam dia ga kivung ma ra umana patuana nina dia ga tar tur ta ra luaina mata i Solomon tamana ba i ga laun boko, ma i ga biti: Ava ra nuknuk i vavat ure ra balbali ba ina tatike pire go ra tarai?

⁷ Ma dia ga biti tana: Gala una tultul pire go ra tarai ta go ra bung, ma una torom ta diat, ma una tata bali diat ma ra bo na tinata, diat a tultul piram pa na mutu.

⁸ Ma pa i ga valongore ra tinata nina ra umana patuana dia ga tul tar ia pirana, i ga matoto ta ra umana barmana nina dia ga tavua rangup me, ma nina dia ga tur ta ra luaina matana.

⁹ I ga biti ta diat: Ava ra nuknuk i vavat ure ra balbali ba dat a tatike pire go ra tarai nina dia ga biti tagu, Una vapapa ra kip nina tamam i ga vung ia ta vevet?

¹⁰ Ma nam ra umana barmana nina dia ga taiak rangup me dia ga tata me ma dia ga biti: Una biti dari pire go ra tarai nina dia ga biti tam, Tamam i ga vung ra mamat na kip ta vevet, boina ba una kia vue ma ra kip i papa: Ra kaka ikilik ta ra limagu i butubut ta ra livua i tamagu.

¹¹ Ba tamagu i ga vung ra mamat na kip taun avat, ina vangala kavava kip; tamagu i ga virit avat ma ra umana virit, ma iau ina virit avat ma ra umana virit i ililina.

¹² Ma Ieroboam ma ra tarai par dia ga pot tadav Rekoboam ta ra vautuluna bung da ra king i ga

kure, ba i ga biti, Avat a lilikun piragu ta ra vautuluna bung.

¹³ Ma ra king i ga pidimuane ra tinata na varvateten kai ra umana patuana, ma i ga bor ra tarai,

¹⁴ ma i ga tata pire diat da ra tinata kai ra umana barmana dari: Tamagu i ga vung ra mamat na kip pire vavat, ma iau ina vangala kavava kip; tamagu i ga virit avat ma ra umana virit tuna, ma iau ina virit avat ma ra umana virit i ililina.

¹⁵ Damana ra king pa i ga torom ta ra nilul kai ra tarai; a Luluai i ga vuna ta go ra magit upi da pait ot pa ra tinata kai ra Luluai nina Akia ra te Silo i ga vaarike pire Ieroboam natu i Nebat.

¹⁶ Ma ba ra tarai Israel par dia ga gire ba ra king pa i ga torom ta kadia nilul, dia ga biti tai ra king: Avet a dave ma David? Pa kaveve ta tiniba tai ra natu i Iese; avat a tarai Israel, avat a lilikun ta ra kubakuba i vavat; na topa David ba na balaure kana vuna tarai iat.

Damana Israel dia ga vana ta ra kubakuba i diat.

¹⁷ Rekoboam i ga king ure ra tarai Israel ika nina dia ga ki ta ra umana pia na pal Iuda.

¹⁸ Ma Rekoboam ra king i ga tulue Adoram, nina i kure ra tarai na papalum; ma ra tarai Israel dia ga tupar ia ma ra umana vat, ma i ga mat. Ma Rekoboam ra king i ga lulut upi na koa ta kana kiki na vinavana upi na lop urama Ierusalem.

¹⁹ Damana Israel i ga tut na varpam ure ra apik na tarai kai David, ma i ga damana tuk tar gori.

²⁰ Ma ba ra tarai Israel dia ga valongore ba

Ieroboam i ga tar lilikun, dia ga vartuluai upi ia pi na tadav ra tarai par, ma dia ga vaki ia upi na king ure Israel par; pa ta na i ga torom ta ra apik na tarai kai David, ia kaka ra vuna tarai Iuda.

²¹ Ma ba Rekoboam i ga pot arama Ierusalem, i ga oro varurue diat ta ra vuna tarai Iuda ma ta ra vuna tarai Benjamin, ma a mar ma lavutul na vinun na arip na marmar, diat par a umana bo na tena vinarubu, dia ga pot upi diat a tut ure ra tarai Israel, upi diat a kap valilikun mule ra varkurai pire Rekoboam natu i Solomon.

²² Ia kaka, ra tinata kai God i ga tadav Semaia ra tutana kai God, ma i biti:

²³ Una biti tai Rekoboam natu i Solomon ra king Iuda, ma tadav ra ura vuna tarai Iuda ma Benjamin, ma pire ra tarai par, dari:

²⁴ A Luluai i biti dari: Pa i topa ia ba avat a vana ma avat a tut ure ra umana niuru i vavat ra tarai Israel; avat a lilikun ta ra kubakuba i vavat tikitikai, tago go ra magit i vuna tagu. Ma dia ga torom ta ra tinata kai ra Luluai, ma dia ga talil ma dia ga vana, da ra Luluai i ga biti.

Ieroboam i varirap ra tarai Israel up! diat a pait ra kaina mangamangana

²⁵ Ma Ieroboam i ga pait ra pia na pal Sekem ta ra gunan na lualuana Epraim, ma i ga ki tana; ma i ga mareng kan abara ma i ga pait ra pia na pal Penuel.

²⁶ Ma Ieroboam i ga nuknuk dari ta ra balana: Go ra varkurai na lilikun mulai tadav ra apik na tarai kai David;

²⁷ ona go ra tarai dia vana pi diat a tul tar ra umana tinabar ta ra kuba i ra Luluai arama

Ierusalem, ra bala i go ra tarai na pupukai mulai tadav Rekoboam kadia luluai ra king Iuda; ma diat a doko iau, ma diat a lilikun tadav Rekoboam ra king Iuda.

²⁸ Ma ra king i ga nuknuk ure, ma i ga pait a ura nat na bulumakau ma ra goled, ma i ga biti tai ra tarai: Koko mulai ava vanavana urama Ierusalem; ea Israel, una gire kaum ura god nina dir ga ben vairop u kan ra gunan Aigipto.

²⁹ Ma i ga vatur ta tikai aro Betel. ma ta ra tikai i ga vatur ia aro Dan.

³⁰ Go ia ra kaina magit, tago ra tarai dia ga vana uro Betel upi diat a lotu tadav ta tikai, ma dia ga vana uro Dan upi diat a lotu tadav ta ra tikai.

³¹ Ma i ga pait ta umana gomgom na pal ta ra umana tavul a lotu, ma i ga tibe ta umana tarai nina pa dia ga vana rikai ta ra vuna tarai Levi pi diat a umana tena tinabar.

³² Ma Ieroboam i ga kubu ra lukara ta ra gai lavutul ta ra bung a vinun ma a ilima ta nam ra gai, da ra lukara di pait ia aro Iuda, ma i ga tul tar ra tinabar ta ra uguugu na vartabar; i ga pait ia damana aro Betel, ma i ga pait ra tinabar tadav ra ura nat na bulumakau nina i ga pait dir; ma i ga vaki ra umana tena tinabar ure ra umana tavul a lotu nina i ga pait diat aro Betel.

³³ Ma i ga vana tadav ra uguugu na vartabar nina i ga pait ia aro Betel ta ra bung a vinun ma a ilima ta ra gai lavutul, nina ra gai i ga nuk pa ia ta ra balana iat; ma i ga kubu ra lukara ure ra tarai Israel, ma i ga vana tadav ra uguugu na vartabar upi na tun ra bulit i ang na katkat.

13

Ra propet maro Iuda i tigel bat Ieroboam

¹ Ma tika na tutana kai God maro Iuda i ga pot aro Betel da ra tinata kai ra Luluai pirana; ma Ieroboam i ga turtur ta ra paparai ra uguugu na vartabar upi na tun ra bulit i ang na katkat.

² Ma ra tutana kai God i ga tata ure ra uguugu na vartabar ma ra tinata kai ra Luluai, ma i ga biti: Ea, ra uguugu, ra uguugu, ra Luluai i biti dari: Gire, da kava boko ra bul ta ra apik na tarai kai David, a iangina Iosia; ma na pait ra tinabar taun u ma ra umana tena tinabar ure ra umana tavul a lotu nina dia tun ra bulit i ang na katkat taun u, ma da tun ra umana ur na tarai taun u.

³ Ma i ga tul tar tika na vakilang ta nam ra bung, ma i biti: Go iat ra vakilang nina ra Luluai i tar vaarike: da pelegi ra uguugu na vartabar, ma da lolonge ra kabu na iap nina i ki tana.

⁴ Ma ba ra king i ga valongore ra tinata kai ra tutana kai God, nina i ga vaarike ure ra uguugu na vartabar abara Betel, Ieroboam i ga tulue ra limana kan ra uguugu, ma i ga biti: Avat a kinim vake. Ma ra limana nina i ga tulue tadav ia i ga li, ma i ga mama tak valilikun mule.

⁵ Ra uguugu na vartabar i ga tapelegi ma ra kabu na iap i ga talingir kan ra uguugu, da ra vakilang nina ra tutana kai God i ga vaarike ta ra tinata kai ra Luluai.

⁶ Ma ra king i ga bili tai ra tutana kai God: Una lul upi ra varmari kai ra Luluai kaum God, ma una araring ure iau upi ra limagu na boina mulai. Ma ra tutana kai God i ga lul ra Luluai, ma di ga vaboina mule ra lima i ra king, ma i ga da lua.

⁷ Ma ra king i ga bitu tai ra tutana kai God: Dor a vana ta ra kubagu, ma una ian, ma ina vapuaku.

⁸ Ma ra tutana kai God i ga bitu tai ra king: Gala una tabar iau ma ra ngungu ta ra kubam, pa dor a varagur ma u, ma pa ina ian ma pa ina momo ta go ra gunan;

⁹ tago di ga vartuluai piragu ta ra tinata kai ra Luluai dari: I tabu ba una en ta gem, ba una mome ta tava, ma koko una lilikun ta nam ra nga nina u vana tana.

¹⁰ Damana i ga vana ta ra enana nga, ma pa i ga lilikun ta nam ra nga nina i ga mur ia uro Betel.

¹¹ Ma tika na patuana na propet i ga ki aro Betel; ma tikai ta diat ra umana natuna i ga ve ure ra magit ra tutana kai God i ga pait ia ta nam ra bung aro Betel; ma dia ga ve bula tama i diat ure kana tinata pire ra king.

¹² Ma tama i diat i ga bitu ta diat: Nuve ra nga i mur ia? Ma ra umana natuna dia ve tar ra nga tana nina ra tutana kai God maro Iuda i ga vana tana.

¹³ Ma i ga bitu tai ra umana natuna: Avat a vaninare ra as. Ma ba dia ga vaninare, i ga koa tana.

¹⁴ Ma i ga vut mur ra tutana kai God, ma i ga tadavia ba i ki ta ra vavai na iban; ma i ga bitu tana: Dave, u laka ra tutana kai God maro Iuda? Ma i ga bitu: Iau muka nam.

¹⁵ Ma i ga bitu tana: Dor a vana ta ra kubagu, ma una en ta gem.

¹⁶ Ma i ga bitu: I tabu ba ina talil varurung ma u pi dor a ruk ra kubam; pa ina en bula ta gem ma pa ina mome ta tava piraam ta go ra gunan;

¹⁷ tago di ga biti tagu ta ra tinata kai ra Luluai: I tabu ba una en ta gem, ba una mome ta tava abara, ma i tabu ba una tur tapuku upi una mur mule ra nga u ga vana tana.

¹⁸ Ma i ga biti tana: Iau bula a propet da u; ma a angelo i ga tata piragu ma ra tinata kai ra Luluai dari: Una ben valilikun ia tar ta ra kubam upi na ian ma na momo. Ia kaka i ga vaongo pirana.

¹⁹ Ma dir ga lilikun me, ma i ga en ra gem ma i ga mome ra tava ta ra kubana.

²⁰ Ma ba dir ga ki boko ta ra vatar na nian, a tinata kai ra Luluai i ga tadav ra propet nina i ga ben vatalil mule ra tutana kai God;

²¹ ma i ga biti tai ra tutana kai God maro Iuda: Ra Luluai i biti dari: Tago u tar piam vue ra tinata kai ra Luluai, ma pa u tar torom ta ra vartuluai nina ra Luluai kaum God i ga tul tar ia piam,

²² ma u tar talil, ma u tar en ra gem ma u tar mome ra tava ta go ra gunan, nina ba i ga biti tam ure, I tabu ba una en ta gem ba una mome ta tava, damana ra minatim pa na diop ta ra babang kai ra umana tamam.

²³ Ma ba i ga tar ian ma i ga tar momo par, ra propet i ga vaninare kana as iat ure nina i ga ben valilikun pa ia.

²⁴ Ma ba i ga tar vana, tika na leon i ga barat ia na nga, ma ra leon i ga doka; ma ra minatina i ga va ta ra nga, ma ra as dir ma ra leon dir ga tur maravai tana.

²⁵ Ma ra tarai dia ga bolo ma dia ga gire ra minatina ta ra nga, ma ra leon maravai tana; ma dia ga vut, ma dia ga varvai ure ta ra gunan nina ra patuana na propet i ga ki tana.

²⁶ Ma ba ra propet nina i ga ben vatalil pa ia i ga valongore ure, i ga biti: A tutana kai God nam, nina i piam vue ra tinata kai ra Luluai; damana ra Luluai i tar nur tar ia pire ra leon, ma i tar kadal ia, ma i tar doka, da ra tinata kai ra Luluai pirana.

²⁷ Ma i ga biti tai ra umana natuna: Avat a vaninare ra as ure iau. Ma dia ga vaninare.

²⁸ Ma i ga vana ma i ga na tadav ra minatina ta ra nga, ma ra as ma ra leon dir ga tur maravai tana; ra leon pa i ga en ra virua, ma pa i ga kadal ra as.

²⁹ Ma ra propet i ga puak pa ra minat i ra tutana kai God, ma i ga vakoa ta ra as, ma i ga kap valilikun ia ta kana pia na pal, upi na ligur ure, ma upi na punang ia.

³⁰ Ma i ga vung ra minatina ta kana babang na minat iat. ma dia ga ligur ure, ma i ga biti: Ui, turagu!

³¹ Ma ba dia ga tar punang ia, i ga tata pire ra umana natuna, ma i ga biti: Ba iau tar mat, avat a vadiop iau ta ra babang na minat nina di ga vadiop ra tutana kai God tana; avat a vung ra umana urugu marave ra umana uruna.

³² Tago na ot muka nam ra tinata kai ra Luluai nina i ga vatang ia ure ra uguugu na vartabar aro Betel, ma ure ra umana gomgom na pal ta ra umana tavul a lotu ta ra umana pia na pal Samaria.

³³ Ba i ga par go ra magit, Ieroboam pa i ga pukue kana varpiam, ma i ga vaki ta umana tutana mulai livuan ta ra tarai upi diat a umana tena tinabar ta ra umana tavul a lotu; nina i ga mainge i ga tibe upi ra umana tena tinabar diat a

varogop ma ra umana tavul a lotu.

³⁴ Go ia ra kaina magit kai ra apik na tarai kai Ieroboam, upi da kutu vue ma da vapanie vue kan ra mata i ra rakarakan a gunagunan.

14

Akia i tata na propet ure Ieroboam

¹ Ma ta nam ra e Abia natu i Ieroboam i ga mait.

² Ma Ieroboam i ga biti tai kana taulai: Una tut, ma una mal ma ta enana mal, upi koko da nunure ilam u ba u ra taulai kai Ieroboam; ma una vana uro Silo, tago Akia ra propet, nina i ga biti ba ina king ure go ra tarai, i ki abara.

³ Ma una kap bula a vinun na gem, ma ra gem i kalami, ma ra la na polo na bulit na livur, ma una vana pirana; ma na ve u ba na dave ra bul.

⁴ Ma ra taulai kai Ieroboam i ga pait ia, ma i ga tut, ma i ga vana uro Silo, ma i ga pot tadav ra kuba i Akia. Akia pa i gigira bulu; i ga gavul ra matana tago i tar patuana.

⁵ Ma ra Luluai i ga biti tai Akia: Ea, ra taulai kai Ieroboam i vut upi na matoto piram ure natuna, tago i mait; una biti dari pirana.

Ba i ga pot i ga mal pi na da ra enana vavina.

⁶ Ma ba Akia i ga valongore ra katung na kauna, ba i ga ruk ta ra matakilalat, i ga biti: U ra taulai kai Ieroboam, una ruk; ta ra ava u mal ma ta enana mal pi una da ta enana? Na mamat kaugu varvai piram.

⁷ Una vana, ma una ve Ieroboam: Ra Luluai ra God kai Israel i biti dari: Iau ga vangala u livuan

ta ra tarai, ma iau ga vaki u upi una luluai ure kaugu tarai Israel,

⁸ ma iau ga rubat vue ra varkurai kan ra apik na tarai kai David pi ina tul tar ia piram; ma pa u ga vardada ma David kaugu tultul, nina i ga kodop vake kaugu lavur vartuluai, ma i ga mur iau ma ra balana parika, upi na pait ot pa ka nam i ga takodo piragu;

⁹ ra kaina mangamangana nina u ga pait ia i tar lia ta kadiat dia ga laun lua tam, ma u ga vana ma u ga pait kaum ta umana enana god, ma ta umana tabalar, ma u ga vue tamur tar tagu;

¹⁰ damana ina tulue ra kaina tadav ra apik na tarai kai Ieroboam, ma ina nila vue ra lavur tutana par kan Ieroboam, ra umana vilavilau ma diat dia langalanga tai Israel, ma ina arupe vue ra apik na tarai kai Ieroboam da di arupe vapar vue ra puputa.

¹¹ Nina ta ra apik na tarai kai Ieroboam ba i mat ta ra bala na pia na pal a umana pap diat a en ia; ma nina i mat ta ra bala na vura a umana beo liuliu diat a en ia; tago a Luluai i tar biti damana.

¹² Una tut, ma una vana ta ra kubam; ma ba ra pal a kaum na ruk ta ra pia na pal, ra bul na mat.

¹³ Ma Israel par na tabun ure, ma da punang ia; ia kaka ta ra apik na tarai kai Ieroboam da puak tar ia ta ra babang na minat, tago di ga na tadav ta boina tadav ra Luluai ra God kai Israel tana ta ra apik na tarai kai Ieroboam par.

¹⁴ Ma ra Luluai na vatut ta king ure Israel upi kana, ma na nila vue ra apik na tarai kai Ieroboam ta nam ra bung.

¹⁵ Ma ra Luluai na ubu Israel da ra tava alir i

vamaliara ra titiparar; na rubat vue Israel kan go ra bo na gunan nina i ga tul tar ia pire ra lavur tama i diat, ma na imire vue diat ta ra papar a Tava Alir maro, tago dia ga pait kadia ta umana tabataba i Asera. ma dia ga vakankan ra Luluai.

¹⁶ Ma na nur vue Israel ure ra kaina mangamangana kai Ieroboam, nina i ga pait ia ma nina i ga varirap ra tarai Israel tana.

¹⁷ Ma ra taulai kai Ieroboam i ga tut, ma i ga vana, ma i ga pot aro Tirsa; ma ba i ga tadav ra kalakalat i ra pal, ra bul i ga mat.

¹⁸ Ma Israel par dia ga punang ia, ma dia ga tabun ure, da ra tinata kai ra Luluai nina i ga vaarike tai Akia ra propet, kana tultul.

¹⁹ Ma ra umana enana magit nina Ieroboam i ga pait ia, kana umana vinarubu, ma kana kini na king, di ga tumu diat ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel.

²⁰ Ma Ieroboam i ga ki na king a ura vinun ma a ura kilala; ma di ga vadiop ia varurung ma ra umana tamana, ma Nadab natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Rekoboam i ki na king
(2 Tutu 11:5–12:15)

²¹ Ma Rekoboam natu i Solomon i ga ki na king aro Iuda. Rekoboam i ga ivat na vinun ma tikai kana kilala na nilaun ba i ga tur pa ia pi na king, ma i ga ki na king a vinun ma lavurua na kilala arama Ierusalem, ra pia na pal nina ra Luluai i ga pilak pa ia ta ra lavur vuna tarai Israel ure ra iangina; ma tinana Nama a vavina Amon.

²² Ma Iuda i ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai; ma dia ga vakankan ia ma kadia umana kaina mangamangana nina dia ga kaina ta nam ra umana tama i diat dia ga pait ia.

²³ Tago diat bula dia ga pait kadia ta umana tavul a lotu, ma ra umana gomgom na vat, ma ra umana tabataba i Asera, ta ra lavur luana dia tuluai, ma ta ra vavai ra umana davai dia lubalubang;

²⁴ ma ra umana tena nipo na lotu dia ga ki ta ra gunan ta nam ra e; dia ga mur ra lavur bilak na mangamangana kai ra umana Tematana nina ra Luluai i ga korot vue diat kan ra luaina mata i ra tarai Israel.

²⁵ Ma ta ra kilala a ilima ta ra kini na king kai Rekoboam, Sisak ra king Aigipto i ga tut ure Ierusalem;

²⁶ ma i ga kap vue ra umana ngatngat na tabarikik ta ra kuba i ra Luluai, ma ra umana ngatngat na tabarikik ta ra kuba i ra king; i ga tak vue ra lavur magit par. Ma i ga kap vue bula ra lavur bakbakit na goled nina Solomon i ga pait ia.

²⁷ Ma Rekoboam ra king i ga kia vue diat ma ra umana bakbakit na palariam gobol, ma i ga tul tar diat pire ra umana luluai kai ra umana monamono na matakilalat ta ra kuba i ra king pi diat a balaure diat.

²⁸ Ma vatikai ba ra king i ga ruk ta ra kuba i ra Luluai, ra umana monamono dia ga kap ra umana bakbakit ubara, ma dia ga kap valilikun mule diat tar ta ra bagialar kai ra umana monamono.

²⁹ Ma ra umana enana magit nina Rekoboam i

ga pait ia, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Iuda?

³⁰ Ma Rekoboam ma Ieroboam dir ga varubu vatikai.

³¹ Ma di ga vadiop Rekoboam varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia varurung ma ra umana tamana ta ra pia na pal kai David; ma tinana Nama a vavina Amon. Ma Abia natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

15

Abia i ki na king (2 Tutu 13:1-14:1)

¹ Ba Ieroboam natu i Nebat i ga ki na king a vinun ma lavutul na kilala, Abia i ga tur pa ia pi na king ure Iuda.

² I ga ki na king arama Ierusalem a utul a kilala; ma ra iang i tinana Maka natu i Absalom.

³ Ma i ga mur ra lavur kaina mangamangana kai tamana, nina i ga pait value tana; ma ra balana pa i ga dovot tadav ra Luluai kana God da David kana ngala.

⁴ Ia kaka ure kana varmari ure David, ra Luluai kana God i ga tul tar tika na birao pirana arama Ierusalem, ma i ga vaki natuna namur tana, ma i ga vatur vadekdek Ierusalem;

⁵ go i vuna tago David i ga pait nam i ga takodo pire ra Luluai, ma pa i ga vana irai kan ta tika na magit nina i ga kure tar ia tana ta kana kilala na nilaun parika, ia kaka ta nam i ga pait ia ure Uria ra te Ket.

⁶ Ma Rekoboam ma Ieroboam dir ga varubu vatikai ba Rekoboam i ga laun boko.

⁷ Ma ra umana enana magit nina Abia i ga pait ia, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra bung na tutumu vakai ure ra umana king Iuda? Ma Abia dir ga varubu ma Ieroboam.

⁸ Ma di ga vadiop Abia varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia ta ra pia na pal kai David; ma Asa natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Asa i ki na king

(2 Tutu 14:1-5; 15:16-19)

⁹ Ma ta ra kilala a ura vinun ta ra kini na king kai Ieroboam ure Israel, Asa i ga tur pa ia pi na king ure Iuda.

¹⁰ I ga ki na king a ivat na vinun ma tika na kilala arama Ierusalem; ma ra iang i tinana Maka natu Absalom.

¹¹ Ma Asa i ga pait nam i ga takodo pire ra Luluai, da David kana ngala.

¹² Ma i ga korot vue ra umana tena nipo na lotu kan ra gunan, ma i ga tak vue ra umana tabataba nina ra umana tamana dia ga pait ia.

¹³ Ma i ga tak vue ra tiniba kai Maka tinana, tago i ga poko ta bilak na tabataba i Asera; ma Asa i ga mut vue kana tabataba, ma i ga tun ia maravai ta ra tava alir Kidron.

¹⁴ Ia kaka pa di ga tak vue ra umana tavul a lotu; ma a dovotina ra bala i Asa i ga dovot pire ra Luluai ta kana kilala na nilaun parika.

¹⁵ Ma i ga vung ra umana magit nina tamana i ga vagomgom diat ta ra kuba i ra Luluai, ma ra umana magit nina ia iat i ga vagomgom diat, ra silva, ma ra goled. ma ra umana la.

*A kunubu kai Asa dir ma Ben-Adad
(2 Tutu 16:1-14)*

¹⁶ Ma Asa ma Basa ra king Israel dir ga varubu ta kadir kilala na nilaun parika.

¹⁷ Ma Basa ra king Israel i ga tut ure Iuda, ma i ga vadekdek bat Rama, upi koko ta tikai na vana pire Asa ra king Iuda, ba na irop kan ia.

¹⁸ Ma Asa i ga tak pa ra silva ma ra goled parika nina i ga ki valili ta ra vuvuvung na mani ta ra kuba i ra Luluai ma ta ra kuba i ra king, ma i ga tul tar ia pire kana umana tultul; ma ra king Asa i ga tulue diat pire Ben-Adad, natu i Tabrimon, natu i Kesion, ra king Siria nina i ga ki aro Damasko, ma i ga biti:

¹⁹ Kador tika na kunubu, nina ba ra ura tama i dor dir ga pait ia; go iau tulue ra silva ma ra goled pira, boina ba una vana ma una nur vue kamumur kunubu ma Basa ra king Israel, upi na vana kan iau.

²⁰ Ma Ben-Adad i ga torom ta ra nilul kai ra king Asa, ma i ga tulue ra umana luluai ma kana loko na tarai na vinarubu tadav ta umana pia na pal Israel, ma dia ga ubu Ion, ma Dan, ma Abel-Bet-Maka, ma Kinerot par, ma ra langun Naptali bula.

²¹ Ma ba Basa i ga valongore ure, i ga nur vue ra papalum aro Rama, ma i ga vana ma i ga ki aro Tirsas.

²² Ma ra king Asa i ga tulue ra varvai pire ra tarai Iuda par; pa ta tikai i ga langalanga tana; ma dia ga kap vue ra umana vat ma ra davai nina Basa i ga pait Rama me; ma ra king Asa i ga vadekdek Geba ta ra langun Benjamin ma Mispa.

²³ Ma ra umana enana papalum kai Asa, ma

kana dekdek na niuvia, ma ra lavur magit i ga pait ia, ma ra umana pia na pal nina i ga vatut diat, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Iuda? Ba i ga patuana ra ura kauna dir ga kaina ma ra minait.

²⁴ Ma di ga vadiop Asa varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang i varurung ma ra umana tamana ta ra pia na pal kai David kana ngala; ma Ieosapat natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Nadab i ki na king

²⁵ Ma Nadab natu i Ieroboam i ga tur pa ia pi na king ure Israel ta ra vauruana kilala kai Asa ra king Iuda, ma i ga ki na king ure Israel a ura kilala.

²⁶ Ma i ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ma i ga mur ra nga kai tamana, ma kana kaina mangamangana nina ba i ga varirap Israel tana.

²⁷ Ma Basa natu i Akia, ta ra vuna tarai Isakar, i ga varpit ure; ma Basa i ga ub ia aro Gibeton a pia na pal kai ra tarai Pilistia; tago Nadab ma ra tarai Israel par dia ga tar vartakalat bat Gibeton.

²⁸ Ma Basa i ga doka ta ra vautuluna kilala kai Asa ra king Iuda, ma i ga kia vue ta ra kini na king.

²⁹ Ma ba i ga tur pa ia pi na king, i ga ubu diat par ta ra apik na tarai kai Ieroboam; pa i ga nur vue ta tikaik tuk ra apik na tarai kai Ieroboam i ga panie; ma i ga da ra tinata kai ra Luluai nina i ga vaarike tai kana tultul Akia ra te Silo,

³⁰ ure ra lavur kaina mangamangana kai Ieroboam, nina i ga pait ia ma nina i ga varirap Israel

tana, ma ure ra kankan kai ra Luluai ra God kai Israel nina i ga vuna tana.

³¹ Ma ra umana enana, papalum kai Nadab, ma ra lavur magit i ga pait ia, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

³² Ma Asa ma Basa ra king Israel dir ga varubu ta kadir kilala na nilaun parika.

Basa i ki na king

³³ Basa natu i Akia i ga tur pa ia pi na king ta ra vautuluna kilala kai Asa ra king Iuda, ma i ga ki na king ure Israel a ura vinun ma a ivat na kilala aro Tirsa.

³⁴ I ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ma i ga mur ra mangamangana kai Ieroboam, ma ra kaina mangamangana nina i ga varirap Israel tana.

16

¹ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Ieu natu i Kanani ure Basa, ma i biti:

² Iau ga puak vangala pa u kan ra tobon na pia, ma iau ga vaki u pi una luluai ure kaugu tarai Israel; ma u ga mur ra mangamangana kai Ieroboam, ma u ga vuna ta ra kaina mangamangana kai kaugu tarai Israel, ma kaugu kankan ure kadia lavur kaina mangamangana;

³ damana ina vapanie vue Basa ma kana apik na tarai, ma kaum apik na tarai na da ra apik na tarai kai Ieroboam natu i Nebat.

⁴ Nina ta ra apik na tarai kai Basa ba i mat ta ra bala na pia na pal a umana pap diat a en ia; ma

nina i mat ta ra bala na vura a umana beo liuliu diat a en ia.

⁵ Ma ra umana enana papalum kai Basa, ma ra lavur magit i ga pait ia, ma kana dekdek na niuvia, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

⁶ Ma di ga vadiop Basa varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia aro Tirsa; ma Ela natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

⁷ Ma di ga vaarike ra tinata kai ra Luluai tai ra propet Ieu natu i Kanani, ure Basa ma kana apik na tarai, tago i ga pait ra magit i kaina ta ra luaina mata i ra Luluai ma i ga vakankan ia ma kana papalum ba i ga mur ra mangamangana kai ra apik na tarai kai Ieroboam, ma tago i ga ubu doka.

Ela i ki na king

⁸ Ta ra kilala a ura vinun ma laptikai ta ra kini na king kai Asa ra king Iuda, Ela natu i Basa i ga tur pa ia pi na king ure Israel aro Tirsa, ma i ga ki na king a ura kilala.

⁹ Ma Simri kana tultul, ra luluai ure kana umana kiki na vinavana ure ra vinarubu, i ga tut ure. Ela i ga ki aro Tirsa ma i ga mome ra tava longlong upi na longlong tana ta ra kuba i Arsa, nina i lualua ta ra pia na pal Tirsa;

¹⁰ ma Simri i ga ruk ma i ga ubu doka, ta ra kilala a ura vinun ma lavurua ta ra kini na king kai Asa ra king Iuda, ma i ga kia vue ta ra kini na king.

¹¹ Ma ba i ga tur pa ia pi na king, ina i ga ki tavuna ta kana kiki na king, i ga ubu diat ta ra apik na tarai kai Basa; pa i ga nur vue ta bul

tutana, ba tikai ta ra umana niuruna, ba tikai ta ra umana talaina.

¹² Damana Simri i ga vapanie vue ra apik na tarai kai Basa, ma i ga pait ot pa ra tinata kai ra Luluai nina Ieu ra propet i ga tatike ure Basa,

¹³ ure ra kaina mangamangana kai Basa ma natuna Ela, nina dir ga pait ia ma nina dir ga varirap Israel tana, upi ra Luluai ra God kai Israel na kankan ure kadia lavur magit vakuku.

¹⁴ Ma ra umana enana papalum kai Ela, ma ra lavur magit i ga pait ia, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

Simri i ki na king

¹⁵ Ma ta ra kilala a ura vinun ma lavurua ta ra kini na king kai Asa ra king Iuda, Simri i ga ki na king aro Tirsa ure lavurua na bung. Ra tarai na vinarubu dia ga tur vartakalat bat ra pia na pal Gibeton, nina ba kai ra tarai Pilistia,

¹⁶ ma ra tarai dia kiki abara dia ga valongore ra varvai dari: Simri i tar tut, ma i tar doko ra king; damana ra tarai Israel par dia ga vaki Omri, ra luluai na loko na tarai na vinarubu, upi na king ure Israel ta nam ra bung.

¹⁷ Ma Omri ma ra tarai na vinarubu Israel dia ga tut papa aro Gibeton, ma dia ga vana ma dia ga tur vartakalat bat ra pia na pal Tirsa.

¹⁸ Ma ba Simri i ga gire ba di ga tar uvia pa ra pia na pal, i ga ruk ta ra kuba i ra king, ma i ga tun ra pal ba i ga ki boko tana, ma i ga mat,

¹⁹ ure kana kaina mangamangana tago i ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ba i ga mur ra mangamangana kai Ieroboam, ma ra

kaina nina i ga pait ia ma nina i ga varirap Israel tana.

²⁰ Ma ra umana enana papalum kai Simri, ma ra vavagu nina i ga pait ia, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

Omri i ki na king

²¹ Ma ra tarai Israel dia ga tur varbaiai: ta ngungu ta diat dia ga mur Tibni natu i Ginat upi na king ure diat; ma ta ra ngungu dia ga mur Omri.

²² Ma diat nina dia ga mur Omri dia ga uvia pa diat nina dia ga mur Tibni natu i Ginat; damana Tibni i ga virua ma Omri i ga ki na king.

²³ Ta ra kilala a utul a vinun ma tikai ta ra kini na king kai Asa ra king Iuda, Omri i ga tur pa ia pi na king ure Israel, ma i ga ki na king a vinun ma a ura kilala; i ga ki na king aro Tirsa laptikai na kilala.

²⁴ Ma i ga kul ra luana Samaria pire Semer ure a ura talant na silva; ma i ga vatut ra pia na pal ta nam ra luana, ma i ga vaiang ra pia na pal nina i ga pait ia ba Samaria, ure Semer, nina kana iat nam ra luana.

²⁵ Ma Omri i ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai. ma kana mangamangana i ga kaina ta ra mangamangana kadiat par dia ga laun lua tana.

²⁶ Tago i ga mur ra lavur mangamangana kai Ieroboam natu i Nebat, ma kana kaina mangamangana nina i ga varirap Israel tana, upi ra Luluai ra God kai Israel na kankan ure kadia lavur magit vakuku.

²⁷ Ma ra umana enana papalum Omri i ga pait ia, ma kana ngala na niuvia, dave, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

²⁸ Ma di ga vadiop Omri varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia aro Samaria; ma Akab natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Akab i ki na king

²⁹ Ma ta ra kilala a utul a vinun ma lavutul ta ra kini na king kai Asa ra king Iuda, Akab natu i Omri i ga tur pa ia pi na king ure Israel; ma Akab i ga ki na king ure Israel a ura vinun ma a ura kilala ta ra pia na pal Samaria.

³⁰ Ma Akab natu i Omri i ga pait ra kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ma kana mangamangana i ga kaina ta kadiat par dia ga laun lua tana.

³¹ Ma tago ra kaina mangamangana kai Ieroboam natu i Nebat, nina i ga mur ia, i ga da ra magit vakuku pirana, i ga ben pa Iesebel natu i Et-Baal ra king kai ra tarai Sidon upi kana taulai, ma i ga toratorom tai Baal, ma i ga lotu tadav ia.

³² Ma i ga pait tika na uguugu na vartabar ure Baal ta ra kuba i Baal, nina i ga pait ia arama Samaria.

³³ Ma Akab i ga pait tika na tabataba i Asera; ma Akab i ga ongor ta ra umana king Israel par nina dia ga laun lua tana, ba na vakankan ra Luluai ra God kai Israel.

³⁴ Ta kana e Kiel ra te Betel i ga vatut Ieriko; ba i ga page ra vunapaina, a luaina natuna Abiram i ga mat, ma ba i ga vatur ra banbanu ure ra mataniolo tana, natuna Segub, a muruna, i ga

mat; ma i ga ot ra tinata kai ra Luluai nina i ga vaarike tai Iosua natu i Nun.

17

Elia i tata ure ra e ba pa ta bata tana

¹ Ma Elia ra te Tisbe maro Gilead i ga biti tai Akab: Da ra Luluai ra God kai Israel, nina iau torom tana, i laun, ta go ra umana kilala pa na mavoko ma pa na bata, gala pa ina kure.

² Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Elia, ma i biti:

³ Una vana kan ati, ma una vana uro ta ra matana taur, ma una paraparau ta ra tava alir Kerit nina i alalir tar ta ra Iordan.

⁴ Una momamomo ta ra tava alir, ma iau tar vartuluai pire ra umana kotkot ba diat a tabar u ma ra nian abara.

⁵ Ma i ga torom ta ra tinata kai ra Luluai, ma i ga vana ma i ga ki maravai ta ra tava alir Kerit nina i alalir tar ta ra Iordan.

⁶ Ma ra umana kotkot dia ga kapkap ra gem ma ra kirip pirana ta ra malana, ma ra gem ma ra kirip ta ra ravian; ma i ga momamomo ta ra tava alir.

⁷ Ma a ik boko ma ra tava alir i ga mama, tago pa i ga bata ta ra gunagunan.

Elia dir ma ra ua na vavina maro Sarepat

⁸ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav ia, ma i biti:

⁹ Una tut, ma una vana uro Sarepat ra pia na pal aro Sidon, ma una ki ie; iau tar vartuluai pire tika na ua na vavina abara ba na balaure u.

¹⁰ Ma i ga tut ma i ga vana uro Sarepat; ma ba i ga pot ta ra mataniolo ai ra pia na pal, i ga gire ra ua na vavina i varurue ra davai; i ga ora, ma i ga biti: Iau lul u ba una vila pa agu ta ik a tava ta ra la upi ina momo.

¹¹ Ba i ga vana ka boko, i ga oro murmur ia, ma i biti: Iau lul u ba una kap bula ta ngungu gem ta ra limam.

¹² Ma ra vavina i ga biti: Da ra Luluai kaum God i laun, pa kaugu ta gem, ia kaka ta kopono ginagu na plaua ta ra vuvuvung, ma ta ik a dangi ta ra pal a dangi; go iau varurue ra davai upi ina vaninare ure amir ma natugu; amir a en ia ma namur amir a ga mat.

¹³ Ma Elia i ga biti tana: Koko una burut; una vana ka, ma una pait nam u tar tatike; ia kaka una pait value agu ta tika na nat na gem, ma una kap ia uti piragu, ma namur una vaninare ure amur ma natum.

¹⁴ Tago a Luluai ra God kai Israel i biti: Ra plaua ta ra vuvuvung pa na par, ma ra pal a dangi pa na mama, tuk tar ta ra bung ba ra Luluai i tulue mule ra bata ta ra gunagunan.

¹⁵ Ma ra vavina i ga vana ma i ga pait ia da Elia i ga ve; ma ra vavina ma natuna ma Elia dital ga ian ta mangoro na bung.

¹⁶ Ra plaua ta ra vuvuvung pa i ga par, ma ra pal a dangi pa i ga mama, da ra tinata kai ra Luluai nina i ga vaarike tai Elia.

¹⁷ Namur boko natu i ra vavina nina kana ra pal, a bul tutana, i ga mait; kana minait i ga dekdek, ma ra bul i ga mat.

¹⁸ Ma ra vavina i ga biti tai Elia: Dor a dave

ma u, u ra tutana kai God? U tar pot laka upi una vanuk tar ia tagu kaugu varpian, ma upi una doko natugu?

¹⁹ Ma i ga biti tana: Una tul tar natum tagu. Ma i ga tak vue kan ra bongobongono, ma i ga puak tar ia ta kana bagialar, ma i ga vadiop ia ta kana vava iat.

²⁰ Ma Elia i ga kail tadav ra Luluai, ma i ga biti: Ea, Luluai kaugu God, dave u vakadik go ra ua na vavina nina kana ra pal iau bakit tana, ma u doko natuna?

²¹ Ma i ga vautul ma ra va taun ia, ma i ga kail tadav ra Luluai, ma i ga biti: Ea, Luluai kaugu God, iau lul u ba una valaun pa mule go ra bul.

²² Ma ra Luluai i ga torom ta ra nilai Elia, ma ra tulungea i ra bul i ga ruk mulai tana, ma i ga laun.

²³ Ma Elia i ga kap vaur ra bul kan ra bagialar tar ta ra pal ra pia, ma i ga tul tar ia pire tinana; ma Elia i ga biti: Gire, natum i laun.

²⁴ Ma ra vavina i ga biti tai Elia: Go iau nunure ba u ra tutana kai God, ma ra tinata kai ra Luluai nina i ki ta ra ngiem i dovot.

18

Elia i tadav Akab mulai

¹ Ba i ga par mangoro na bung, ta ra vautuluna kilala, ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Elia, ma i biti: Una vana, ma una ve tar u tai Akab, ma ina tulue ra bata taun ra gunagunan.

² Ma Elia i ga vana upi na ve tar ia tai Akab.
Ma ra mulmulum i ga tup ia aro Samaria.

³ Ma Akab i ga vartuluai upi Obadia, nina i ga kure ra umana tultul ta ra kubana. (Go Obadia i ga ru muka ra Luluai;

⁴ ma ba Iesebel i ga doko ra umana propet kai ra Luluai, Obadia i ga valaun pa tika na mar na propet, ma i ga ive diat ta ra ura babang na vat, a ilima na vinun tai tika na babang, ma ta ra ilima na vinun tai ta ra tikai, ma i ga tabar diat ma ra gem ma ra tava.)

⁵ Ma Akab i ga biti tai Obadia: Una vana kotakotop ra gunagunan, ma una vana tar ta ra umana mata na kivu, ma tadav ra umana tava alir; kan da na tadav ta vura pi da valaun ra umana os ma ra umana as, ma ra umana vavaguai pa diat a virua par.

⁶ Ma dir ga tibe ra gunan upi dir a vana kotakotop tana; Akab iat i ga mur tika na nga, ma Obadia iat i ga mur ta enana nga.

⁷ Ma ba Obadia i vanavana ta ra nga, Elia i ga barat ia; ma Obadia i ga nailam ia, ma i ga va timtimum, ma i ga biti: U laka Elia kaugu luluai?

⁸ Ma i ga biti tana: Iau muka nam; una vana ma una ve kaum luluai ba Elia akari.

⁹ Ma Obadia i ga biti: Ava bar ra kaina iau ga pait ia, ba una nur tar kaum tultul ta ra lima i Akab upi na doko iau?

¹⁰ Da ra Luluai kaum God i laun, pa ta vuna tarai ba ta gunan nina ba kaugu luluai pa i ga tikan up u tana; ma ba dia ga biti, Pa i ki ati, i ga vo pa nam ra gunan ma nam ra vuna tarai ba diat a vavalima ba pa dia ga na tadav ia.

¹¹ Ma go u biti: Una vana, ma una ve kaum luluai ba Elia akari.

¹² Ma ba iau tar vana kan u, ra Tulungea i ra Luluai na puak vue u tar ta ra pakana iau tuptup ure; ma damana ba iau pot tadav Akab ma ina ve, ma pa na tadav u, na doko iau; iau kaum tultul iau ga ru ra Luluai papa iau ga barmana.

¹³ Dave, pa di ga ve laka kaugu luluai ta nam iau ga pait ia ba Iesebel i ga doko ra umana propet kai ra Luluai, ba iau ga ive tika na mar ta diat ra umana propet kai ra Luluai ta ra ura babang na vat, a ililima na vinun tai tika na babang, ma ba iau ga tabar diat ma ra gem ma ra tava?

¹⁴ Ma go u biti: Una vana, ma una ve kaum luluai ba Elia akari; ma na doko iau.

¹⁵ Ma Elia i ga biti: Da ra Luluai kai ra lavur kor i laun, nina ba iau torom tana, ina ve tar iau tana ta go ra bung.

¹⁶ Ma Obadia i ga vana upi na barat Akab, ma upi na ve; ma Akab i ga vana upi na barat Elia.

¹⁷ Ma ba Akab i ga gire Elia, Akab i ga biti tana: U laka nina u vakaina Israel?

¹⁸ Ma i ga biti: Pa iau ga ti vakaina Israel; u iat u ga pait ia, avat ma kaum apik na tarai, tago ava ga piam vue ra umana vartuluai kai ra Luluai, ma u ga torom ta ra umana Baal.

¹⁹ Io, una vartuluai upi ra tarai Israel par, ma una varurue diat ma ra ivat na mar ma a ilima na vinun na propet kai Baal, ma ra ivat na mar na propet kai Asera, nina dia ian ta ra vatar na nian kai Iesebel, urama ta ra luana Karmel.

A valavalar ta ra ul a luana Karmel

²⁰ Ma Akab i ga vartuluai upi ra tarai Israel par, ma i ga varurue ra umana propet ta ra ul a luana Karmel.

²¹ Ma Elia i ga kakari marave ra tarai, ma i ga biti: Aivia ra bung boko ava vana tamtavivi? Ba ra Luluai ia God tuna, boina ba avat a mur ia; ma ona Baal i dovot, io, avat a mur nam. Ma ra tarai pa dia ga bali ia ma ta kopo no tinata.

²² Ma Elia i ga biti mulai pire ra tarai: Iau kaka iau tur valili ta ra umana propet kai ra Luluai; ma ra umana propet kai Baal a ivat na mar ma a ilima na vinun diat.

²³ I boina ba da tul tar a ura bulumakau pire vevet; diat a pilak pa ta tikai ta dir, ma diat a poko kadal ia, ma diat a vung mal ia taun ra davai, ia kaka koko diat a vung ta iap tana; ma ina vaninare nam ta ra tikai, ma ina vung mal ia taun ra davai, ma pa ina vung ta iap tana.

²⁴ Ma avat a kail tadav ra iang i kavava god, ma iau ina kail tadav ra iang i ra Luluai, ma ra god nina ba na torom ma ra iap ia iat God tuna. Ma ra tarai dia ga biti: Nam ra tinata i boina.

²⁵ Ma Elia i ga biti tai ra umana propet kai Baal: Avat a pilak value pa tika na bulumakau ure avat, ma avat a vaninare, tago avat a mangoro; avat a kail tadav ra iang i kavava god, ia kaka koko avat a vung ra iap tana.

²⁶ Ma dia ga tak pa ra bulumakau nina di ga tibe, ma dia ga vaninare, ma dia ga kail tadav ra iang i Baal papa ra malana ma tuk tar ra keake i tur, dari: Baal, una valongore avet. Ma pa ta nilaina, ma pa ta balbali, ba dia ga malagene kikir ra uguugu na vartabar.

²⁷ Ma ba ra keake i ga ki tur, Elia i ga kok diat, ma i ga biti: Avat a manga kukula, tago ia ra god; kan i nununuk, ba kan i vana irai, ba kan

i limlibur, ba kan i vat mat ma da vangun ia.

²⁸ Ma dia ga vangala ra nilai diat, ma dia ga lovor ra paka i diat ma ra umana banam ma ra umana rumu, da kadia mangamangana, tuk tar ra gap i ga talolongo ta ra paka i diat.

²⁹ Ma ba i ga keake ravian, dia ga varvai na propet boko, ma i ga tuk tar ta ra pakana bung ure ra tinabar na ravian; ma pa ta nilaina, ma pa ta balbali, ma pa ta na i ga torom ta diat.

³⁰ Ma Elia i ga biti tai ra tarai par: Avat a kakari maravai piragu; ma ra tarai par dia ga kakari maravai pirana. Ma i ga mal pa ra uguugu na vartabar kai ra Luluai nina di ga re vue.

³¹ Ma Elia i ga tak pa a vinun ma a ivu vat, da ra niluluk na vuna tarai ta ra umana natu i Iakob, nina ba ra tinata kai ra Luluai i ga tadav ia dari: Da vaiang u ba Israel.

³² Ma i ga pait ra uguugu na vartabar ure ra iang i ra Luluai ma nam ra umana vat; ma i ga kal ra tung kikir ra uguugu, nina ba i ga topa ia ba da vung a ura valavalar na kon tana.

³³ Ma i ga vung mal ra davai, ma i ga poko kadal ra bulumakau, ma i ga vung ia taun ra davai. Ma i ga biti: Avat a vabuka ra ivat na kulkulup ma ra tava, ma avat a lolonge taun ra tinabar di tuntun tar ia, ma taun ra davai.

³⁴ Ma i ga biti: Avat a pait ia mulai; ma dia ga pait ia a vauruana pakana. Ma i ga biti: Avat a pait ia a vautuluna pakana; ma dia ga pait ia a vautuluna pakana.

³⁵ Ma ra tava i ga alalir taun ra uguugu, ma ra tung i ga buka bula ma ra tava.

³⁶ Ma ta ra pakana bung ure ra tinabar na ravian, Elia ra propet i ga kakari maravai, ma i ga biti: Ea Luluai, ra God kai Abaraam, ma kai Isak, ma kai Israel, boina ba da nunure ta go ra bung ba u God ati Israel, ma iau kaum tultul nina i ga pait go ra umana magit ta kaum tinata.

³⁷ Una valongore iau Luluai, una valongore iau, upi go ra tarai diat a nunure ba u, Luluai, u God tuna, ma ba u tar pukue mule ra bala i diat.

³⁸ Ma ra iap kai ra Luluai i ga bura, ma i ga vaimur ra tinabar di tuntun tar ia, ma ra davai, ma ra umana vat, ma ra tobon, ma i ga dum vue ra tava ta ra tung.

³⁹ Ma ba ra tarai par dia ga gire, dia ga bura timtibum, ma dia ga biti: A Luluai ia God, a Luluai ia God.

⁴⁰ Ma Elia i ga biti ta diat: Avat a kinim ra umana propet kai Baal, ma koko ta tikai ta diat na lop. Ma ba dia ga tar kinim diat, Elia i ga ben vaur diat ta ra tava alir Kison, ma i ga doko diat abara.

Elia i araring upi ra bata

⁴¹ Ma Elia i ga biti tai Akab: Una tut, ma una ian ma una momo, tago iau valongore ra ngala na urung na bata.

⁴² Ma Akab i ga vana pi na ian ma pi na momo. Ma Elia i ga tutua ta ra ul a luana Karmel, ma i ga bura timtibum ura ra pia, ma i ga vung ra matana ta ra ura malmalikun na kauna.

⁴³ Ma i ga biti tai kana tultul: Una tutua, ma una gigira uro na ta. Ma i ga tutua ma i ga gigira, ma i ga lilikun ma i ga biti: Pa iau gire ta magit. Ma i ga biti tana: Una vana mulai lavurua na pakana.

⁴⁴ Ma ta ra valavuruana pakana i ga biti: Iau gire tika na gobol a bakut i vana rikai aro ta ra ta, ma i ikilik da ra lapar a lima i ra tutana. Ma Elia i ga biti: Una vana tadav Akab ma una biti tana: Una vaninare kaum kiki na vinavana, ma una vana ur, upi koko ra bata na vake u.

⁴⁵ Ma pa i ga vavuan ma ra bakut i ga korong, ma ra vuvu i ga tut, ma i ga ngala muka ra bata. Ma Akab i ga koa ta kana kiki na vinavana, ma i ga vana uro Iesrel.

⁴⁶ Ma ra lima i ra Luluai i ga ki taun Elia, ma i ga vi pit ra livuana, ma i ga vutvut lualua tai Akab tuk uro ta ra mataniolo Iesrel.

19

Elia i lop uro Koreb

¹ Ma Akab i ga ve Iesebel ure nam parika nina Elia i ga pait ia, ma ba i ga doko ra umana propet ma ra pakat na vinarubu.

² Ma Iesebel i ga tulue ra tultul pire Elia ma ra tinata dari: Ra umana god diat a pait ra balbali piragu, ma ra magit i ngala tana, ona ba ningene i vut, pa ina pait ia ta kaum nilaun da u ga pait ia ta ra nilaun kai ra umana propet.

³ Ma Elia i ga burut, ma i ga tut, ma i ga lop uro Ber-Seba nina ba ra pia na pal kai Iuda, ma i ga vana kan kana tultul abara.

⁴ Ma ia iat i ga vana uro ta ra bil varogop ma ra vinavana i tika na bung, ma i ga ki ta ra vavai na nokanoko; ma i ga araring ba na mat, ma i ga biti: I topa ia: ea Luluai, una tak vue kaugu nilaun tago pa iau boina ta ra umana tamagu.

⁵ Ma i ga va ma i ga diop ta ra vavai na nokanoko; ma tika na angelo i ga bili ia, ma i ga biti tana: Una tut ma una ian.

⁶ I ga gigira, ma ea, a gem nina di ga tun ia ta ra lakit na iap ma ra la na tava dir ga ki ta ra ulalangina. Ma i ga ian ma i ga momo ma i ga va mulai.

⁷ Ma ra angelo kai ra Luluai i ga tadav ia a vauruana pakana, ma i ga bili ia ma i ga biti: Una tut ma una ian, tago ra vinavana na mamat piram.

⁸ Ma i ga tut, ma i ga ian ma i ga momo, ma tago ra pal a pakana i ga ongor ma nam ra nian, i ga vanavana a ivat na vinun na bung na keake ma a ivat na vinun na bung na marum tuk i ga tadav Koreb ra luana kai God.

⁹ Ma i ga pot ta ra babang na vat, ma i ga ki ie; ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav ia, ma i ga biti tana: Upi ra ava u ki ati, Elia?

¹⁰ Ma i ga biti: Iau tar manga ongor ure ra Luluai ra God kai ra lavur kor; tago ra tarai Israel dia tar vatamam vue kaum kunubu, ma dia tar re vue kaum umana uguugu na vartabar, ma dia tar doko kaum umana propet ma ra pakat na vinarubu; ma iau kaka iau ki valili, ma dia mainge ba diat a doko iau bula.

¹¹ Ma i ga biti: Una irop, ma una tur ta ra ul a luana ta ra luaina mata i ra Luluai. Ma ea, ra Luluai i tar bolo, ma ra vuvu nina i ngala ma i dekdek i ga pelegi ra lualuana ma i ga pamar gigi ra umana vat ta ra luaina mata i ra Luluai; ma ra Luluai pa i ga ki ta ra vuvu; ma namur ta ra vuvu i ga guria; ma ra Luluai pa i ga ki ta ra guria;

¹² ma namur ta ra guria a iap; ma ra Luluai pa i ga ki ta ra iap; ma namur ta ra iap a rurunga i vovovon.

¹³ Ma ba Elia i ga valongore, i ga turup ra matana ma kana olovoi, ma i ga irop, ma i ga tur ta ra mata na babang. Ma ea, a nilai tikai i ga tadav ia, ma i biti: Upi ra ava u ki ati, Elia?

¹⁴ Ma i ga biti: Iau tar manga ongor ure ra Luluai ra God kai ra lavur kor; tago ra tarai Israel dia tar vatamam vue kaum kunubu, ma dia tar re vue kaum umana uguugu na vartabar, ma dia tar doko kaum umana propet ma ra pakat na vinarubu; ma iau kaka iau ki valili, ma dia mainge ba diat a doko iau bula.

¹⁵ Ma ra Luluai i ga biti tana: Una lilikun, ma una mur ra nga ta ra bil Damasko; ma ba una pot abara, una ku Kasaël upi na king ure Siria;

¹⁶ ma una ku Ieu natu i Nimsi pi na king ure Israel; ma una ku Elisa natu i Sapat ra te Abel-Mekola pi na kia vue u ta ra tiniba na propet.

¹⁷ Ma namur, nina i lop kan ra pakat na vinarubu kai Kasaël, Ieu na doka; ma nina i lop kan ra pakat na vinarubu kai Ieu, Elisa na doka.

¹⁸ Ia kaka ina valaun lavurua na arip na marmar na tarai Israel upi kaugu, nina ba pa dia ga va timtimum tadav Baal, ma nina ba pa dia ga galum ia.

A nioro pire Elisa

¹⁹ Ma Elia i ga vana, ma i ga tikan tadav Elisa natu i Sapat, ma i ga tia ipipuk ma a ura vinun ma a ivat na bulumakau, a ururua, ma ia iat i ga ipuk ma ra ura mutuaina. Ma ba Elia i ga tadav ia, i ga vue tar kana olovoi tana.

²⁰ Ma i ga nur vue kana umana bulumakau, ma i ga vut mur Elia, ma i ga biti: Una tul tar iau ba ina galum tamagu ma nagu, ma namur ina mur u. Ma i ga biti tana: Una talil mulai; tago ava iau ga pait ia piram?

²¹ Ma i ga lilikun kan kana nimur pirana, ma i ga tak pa ra ura bulumakau, ma i ga doko dir, ma i ga kabalane dir ta ra iap nina i ga pait ia ma ra davai na ipipuk, ma i ga tabar ra tarai me, ma dia ga ian. Namur i ga tut, ma i ga murmur Elia, ma i ga toratorom pirana.

20

Akab i uvia pa ra tarai Siria

¹ Ma Ben-Adad ra king Siria i ga varurue kana loko na tarai na vinarubu; ma a utul a vinun ma a ura king dia ga varait me, ma ra umana os ma ra umana kiki na vinavana ure ra vinarubu; ma i ga tut ure Samaria. ma i ga tur vartakalat bat ia.

² Ma i ga tulue ra umana tultul pire Akab ra king Israel ta ra bala na pia na pal, ma i ga biti tana: Ben-Adad i biti dari:

³ Kaugu iat kaum silva ma kaum goled, ma kaum umana vavina ma ra umana metek, na natum.

⁴ Ma ra king Israel i ga biti: Na da kaum tinata kaugu luluai ra king; una kure iau ma nam parika ba kaugu.

⁵ Ma ra umana tultul dia ga lilikun mulai ma dia ga biti: Ben-Adad i biti dari: A dovot iau ga vartuluai piram ba una tul tar kaum silva, ma kaum goled, ma kaum umana vavina, ma ra umana natum;

⁶ ia kaka ningene ta ra pakana bung dari ina tulue kaugu umana tultul, ma diat a pepeng ta ra kubam ma ta ra kuba i kaum umana tultul; ma nina ra magit diat a gire ma diat a mainge diat a vatur ia ma diat a tak pa ia.

⁷ Ma ra king Israel i ga ting pa ra umana patuana na gunan, ma i ga biti: Gire, go ra tutana i nuk upi ra kaina magit; tago i ga vartuluai piragu upi kaugu umana vavina, ma ra umana natugu, ma kaugu silva, ma kaugu goled, ma pa iau ga muie.

⁸ Ma ra umana patuana ma ra tarai par dia ga biti tana: Koko una valongore ma koko una mulaot.

⁹ Damana i ga biti tai ra umana tultul kai Ben-Adad: Avat a ve kaugu luluai ra king, Iau kaum tultul, ma iau ki na vaninara upi ina pait ot pa kaum luaina nilul,, ma go ra nilul pa ina pait ia. Ma ra umana tultul dia ga vana upi diat a kap mule ta tinata pirana.

¹⁰ Ma Ben-Adad i ga tulue go ra tinata pirana: Ra umana god diat a pait ra balbali piragu ma ra magit i ngala tana, gala ra tobon Samaria na topa ra tarai dia mur iau upi tikitikai na vatur vake ta ginagu tana.

¹¹ Ma ra king Israel i ga bali ia, ma i ga biti: Avat a ve, Nina i ule kana vargal koko na vavagia pa ia iat mulai da nina i ele vue.

¹² Ma Ben-Adad i ga valongore go ra varvai ba diat ma ra umana king dia ga momo ta ra umana pal na turturup, ma i ga biti tai kana umana tultul: Avat a tur tatamiai. Ma dia ga tur tatamiai ure ra pia na pal.

¹³ Ma tika na propet i ga tadav Akab ra king Israel ma i ga biti: Ra Luluai i biti dari: U tar gire laka go ra ngala na kor? Ea, ina nur tar ia piram ta go ra bung; ma una nunure ba iau ra Luluai.

¹⁴ Ma Akab i ga biti: Tai to ia? Ma i ga biti: Ra Luluai i biti dari: Da pait ia ma ra tarai nina dia ga varagur ma ra umana luluai na papapar. Ma Akab i ga biti: Ma to ia na tur pa ra vinarubu? Ma ra propet i ga biti: U iat.

¹⁵ Ma Akab i ga luk ra umana barmana nina dia ga varagur ma ra umana luluai na papapar, ma dia ga a ura mar ma a utul a vinun ma a urua; ma namur i ga varurue ra tarai Israel ma dia ga lavurua na arip na marmar.

¹⁶ Ma dia ga irop kan ra pia na pal ba ra keake i ki tur. Ma Ben-Adad i ga longlong vanavana ma ra nimomo tava longlong ta ra umana pal na turturup, diat ma ra utul a vinun ma a ura king nina dia ga tur maravut ia.

¹⁷ Ma ra umana barmana kai ra umana luluai na papapar dia ga irop lua; ma Ben-Adad i ga tulue ta umana upi diat a makila. ma di ga ve ba ta umana dia tar irop maro Samaria.

¹⁸ Ma i ga biti: Gala dia pot ma ra malmal, da kinim vake diat; ba gala dia pot upi ra vinarubu, da kinim vake diat.

¹⁹ Ma ra tarai na vinarubu dia ga mur ra umana barmana kai ra umana luluai na papapar nina dia ga irop kan ra pia na pal.

²⁰ Ma tikatikai i ga doko tika na tutana; ma ra tarai Siria dia ga lop, ma ra tarai Israel dia ga korot mur diat; ma Ben-Adad ra king Siria i ga lop ta ra os, diat ma ra umana tena kiki os.

²¹ Ma ra king Israel i ga irop ma i ga ubu vake ra umana os ma ra umana kiki na vinavana, ma i ga peal ra tarai Siria nina di ga doko diat.

²² Ma ra propet i ga tadav ra king Israel, ma i ga biti tana: Una lilikun ma una vadekdek kaum tarai na vinarubu, ma una balaure, tago ta ra kalamana kilala ra king Siria na tut ure u.

²³ Ma ra umana tultul kai ra king Siria dia ga biti tana: Kadia umana god diat a umana god na lualuana ka, damana dia ga ongor ta dat; gala da varubu ma diat ta ra taman, gala dat a ongor ta diat.

²⁴ Ma i boina ba una pait ra dari: Una kia vue ra umana king tikatikai ma ra umana luluai na vinarubu;

²⁵ ma una varurue kaum ta loko na tarai na vinarubu varogop ma nam dia ga virua, ma tika na os na kia tika na os, ma tika na kiki na vinavana ure ta tika na kiki na vinavana; ma dat a varubu ma diat ta ra taman, ma a dovotina dat a ongor ta diat. Ma Ben-Adad i ga valongore ra nilai diat, ma i ga torom tana.

²⁶ Ma ta ra kalamana kilala Ben-Adad i ga varurue ra tarai Siria, ma i ga vana uro Apek upi na varubu ma Israel.

²⁷ Ma di ga varurue ra tarai Israel, ma di ga vaninare ra adia nian. ma dia ga vana upi diat a varubu ma diat; ma ra tarai Israel dia ga ki pit aro na lua ta diat da ra ura kikil na nat na me; ma ra tarai Siria dia ga kor ta ra gunagunan.

²⁸ Ma ra tutana kai God i ga tadav ra king Israel, ma i ga biti: A Luluai i biti dari: Tago ra tarai Siria dia ga biti, a Luluai ia ra god na lualuana ka, ma vakir ia ra god na malamale, damana ina nur tar

go ra ngala na kor piram, ma avat a nunure tana ba iau ra Luluai.

²⁹ Ma nam ra ura loko na tarai na vinarubu dia ga tur tatamiai ta ra lavurua na bung. Ma ta ra valavuruana bung dia ga varubu muka, ma ra tarai Israel dia ga doko tika na mar na arip na marmar na tarai na vinarubu Siria nina dia ga vanavana ma ra kau i diat.

³⁰ Nam dia ga laun valili dia ga lop uro ra pia na pal Apek; ma ra liplip na vat i ga bura taun a ura vinun ma lavurua na arip na marmar ta diat.

Ma Ben-Adad i ga lop ta ra bala na pia na pal ma i ga parau aro iat tai tika na bagialar.

³¹ Ma kana umana tultul dia ga biti tana: Ave ga tar valongore ba ra umana king kai ra tarai Israel ra umana tena varmari diat; boina ba dat a vi pit ra livua i dat ma ra mal na tabun, ma dat a vi ra ulu i dat ma ra umana vinau, ma dat a vana tadav ra king Israel; kan na valaun u.

³² Damana dia ga vi pit ma ra mal na tabun, ma dia ga vi ra ulu i diat ma ra umana vinau, ma dia ga pot pire ra king Israel, ma dia ga biti: Ben-Adad kaum tultul i biti, Iau lul u upi kaugu nilaun. Ma Akab i ga biti: Dave, i laun boko? Turagu nam.

³³ Ma ra tarai dia ga valongore ilam ia, ma dia ga ongor pi diat a nunure lulut ia ba go iat ra nuknukina; damana dia ga biti: Maia, Ben-Adad turam iat. Ma Akab i ga biti: Avat a ben ia uti. Ma ba Ben-Adad i ga pot tadav ia, i ga ting pa ia pi na koa ta kana kiki na vinavana.

³⁴ Ma Ben-Adad i ga biti tana: Ina tul tar mule piram nam ra umana pia na pal nina tamagu i ga kale pa ia tai tamam. ma una vatur vake ta

umana nga aro Damasko da tamagu i ga vatur vake aro Samaria. Ma Akab i ga biti: Ina pala vue u ure go ra kunubu. Damana dir ga pait ra kunubu me, ma i ga pala vue.

³⁵ Ma tikai ta ra kikil na propet i ga tata ma ra tinata kai ra Luluai pire tika na talaina dari: Iau lul u ba una ubu iau. Ma ra tutana i ga ole ba na ub ia.

³⁶ Ma i ga biti tana: Tago pa u tar torom ta ra nilai ra Luluai, ba una vana kan iau a leon na doko u. Ma ba i ga vana kan ia, tika na leon i ga tadav ia ma i ga doka.

³⁷ Namur i ga tadav ta ra tikai, ma i ga biti: Iau lul u ba una ubu iau. Ma ra tutana i ga ub ia, ma i ga kinkin.

³⁸ Ma ra propet i ga vana, ma i ga tuba ra matana ma ra mal pi na vaenana ra pal a matana me, ma i ga ki ung pa ra king ta ra nga.

³⁹ Ma ba ra king i ga bolo, i ga oro ra king ma i ga biti: Kaum tultul i tar ki livuan ta ra vinarubu, ma tika na tutana i kap ra vilavilau piragu, ma i biti, Una mono bat go ra tutana, ma ona na lop una kul kana nilaun ma kaum nilaun, ba una varkul ure ma tika na talant na silva.

⁴⁰ Ma ba kaum tultul i varvakai vurvurbit, i lop. Ma ra king Israel i ga biti tana: Na damana ra varkurai ure u; u iat u tar kure.

⁴¹ Ma i ga tak lulut vue ra mal kan ra matana; ma ra king i ga nailam ia ba ia tikai ta diat ra umana propet.

⁴² Ma ra propet i ga biti tana: Ra Luluai i biti dari: Tago u tar pala vue ra tutana nina iau tar vakilang ia ba na virua, damana da tak vue kaum

nilaun ure kana nilaun, ma kaum tarai ure kana tarai.

⁴³ Ma ra king Israel i ga vana uro Samaria tadav ra kubana, ma i ga kankan ma i ga mamat ra nuknukina.

21

Akab ma ra uma na vain kai Nabot

¹ Ma Nabot ra te Iesrel i ga vatur vake ra uma na vain aro Iesrel, ma i ga varlangunai ma ra kuba i Akab ra king Samaria.

² Ma Akab dir ga tata ma Nabot ma i ga biti: Una tul tar kaum uma na vain piragu, upi ina vatur vake ure ra uma na igir, tago i ki maravai ta ra kubagu; ma ina tul tar ra uma na vain i boina tana piram, ba gala u mainge, ina kul ia ma ra mani.

³ Ma Nabot i ga biti tai Akab: I tabu piragu tai ra Luluai pi ina tul tar ia piram nina iau ga kale pa ia tai kaugu umana patuana.

⁴ Ma Akab i ga ruk ta ra kubana, ma i ga kankan ma i ga mamat ra nuknukina ure ra tinata kai Nabot ra te Iesrel pirana; i vuna tago i ga biti: Pa ina tul tar ia piram nina iau ga kale pa ia tai kaugu umana patuana. Ma i ga va ta kana vava, ma i ga pukue ra matana, ma i ga ole ra nian.

⁵ Ma Iesebel kana taulai i ga tadav ia ma i ga biti tana: Ta ra ava i mamat ra tulungeam ba pa u en ta magit?

⁶ Ma i ga biti tana: Tago iau ga tata pire Nabot ra te Iesrel, ma iau ga biti tana, Ina kul kaum uma na vain ma ra mani, ba ona u mainge ina bali ia ma ta enana uma na vain; ma i ga biti, Pata, pa ina tul tar kaugu uma na vain piram.

⁷ Ma Iesebel kana taulai i ga biti: Dave, pa u kure laka ra gunan Israel? Una tut, ma una ian, ma una gugu; ina tul tar ra uma na vain kai Nabot ra te Iesrel pira.

⁸ Ma i ga tumu ta umana buk ta ra iang i Akab, ma i ga vabulit bat diat ma kana vakilang, ma i ga tulue diat tadav ra umana patuana ma ra umana luluai nina dia ga ki varurung ma Nabot ta kana pia na pal.

⁹ Ma i ga tutumu dari ta nam ra umana buk: Avat a kubu ra vinevel, ma avat a vaki Nabot arama livuan ta ra tarai;

¹⁰ ma avat a tibe ta ura tutana vakuku pi dir a takun vavaongo pa ia, ma dir a biti: U tar vul God ma ra king. Namur avat a puak vue, ma avat a tupar ia pi na mat.

¹¹ Ma ra tarai ta kana pia na pal, a umana patuana ma ra umana luluai ta kana pia na pal, dia ga pait muka nam Iesebel i ga vartuluai pire diat ure ta kana umana buk.

¹² Dia ga kubu ra vinevel, ma dia ga vaki Nabot urama livuan ta ra tarai,

¹³ ma ra ura tutana vakuku dir ga pot ma dir ga ki ta ra luaina matana; ma ra ura tutana vakuku dir ga takun Nabot ta ra luaina mata i ra tarai, ma dir ga biti: Nabot i ga vul God ma ra king. Ma dia ga puak vairop vue Nabot, ma dia ga tupar ia ma ra umana vat, ma i ga mat.

¹⁴ Ma di ga tulue ra varvai pire Iesebel dari: Di tar tupar Nabot, ma i tar virua.

¹⁵ Ma ba Iesebel i ga valongore ba di ga tar tupar Nabot, ma i ga tar virua, Iesebel i ga biti tai Akab: Una tut, ma una kale pa ra uma na vain

kai Nabot ra te Iesrel, nina ra uma i ga ole ba na ivure piram ure ra mani; tago Nabot pa i laun, i tar mat:

¹⁶ Ma ba Akab i ga valongore ba Nabot i ga tar mat, Akab i ga tut upi na vana ur tar ta ra uma na vain kai Nabot ra te Iesrel, upi na kale pa ia.

¹⁷ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Elia ra te Tisbe, ma i biti:

¹⁸ Una tut, ma una vana ur upi una barat Akab ra king Israel, nina i ki Samaria; go i ki ta ra uma na vain kai Nabot, tago i tar vana tana upi na kale pa ia.

¹⁹ Ma una tata pirana, ma una biti: Ra Luluai i biti dari: U tar vardodoko laka, ma u tar kakalai laka? Ma una biti bula pirana: Ra Luluai i biti dari: Ta nam ra pakana pia ba ra umana pap dia ga dam ra gapu i Nabot tana, ra umana pap diat a dam ra gapum iat boko tana.

²⁰ Ma Akab i ga biti tai Elia: U tar tikan tadav iau laka, u kaugu ebar? Ma i ga biti: Iau tar tikan tadav u, tago u ga ivure u iat mulai ure nam i kaina ta ra luaina mata i ra Luluai.

²¹ Ina vakaina u, ma ina rubat vue u, ma ina nila vue ra umana tutana par ta ra apik na tarai kai Akab, ra umana vilavilau ma nina i langalanga tai Israel.

²² Ma ina vaki kaum apik na tarai pi na da ra apik na tarai kai Ieroboam natu i Nebat,, ma da ra apik na tarai kai Basa natu i Akia, ure ra magit u ga vakankan iau me, ma tago u ga varirap Israel upi ra kaina.

²³ Ma ra Luluai i ga tata bula ure Iesebel, ma i biti: Ra umana pap diat a en ra paka i Iesebel ta

ra langun Iesrel.

²⁴ Nam ta ra apik na tarai kai Akab ba i mat ta ra bala na pia na pal ra umana pap diat a en ia; ma nina i mat ta ra bala na vura ra umana beo liuliu diat a en ia.

²⁵ (Pa ta tikai mulai i ga ivure ia iat mulai pi na pait ra magit i kaina ta ra luaina mata i ra Luluai da Akab, nina Iesebel kana taulai i ga vararak ia ure ra kaina.

²⁶ Ma i ga pait ra magit i bilak ba i ga lotu tadav ra umana tabataba da ra mangamangana kai ra tarai Amor nina ra Luluai i ga korot vue diat kan ra luaina mata i ra tarai Israel.)

²⁷ Ma ba Akab i ga valongore go ra umana tinata, i ga rada kana umana mal, ma i ga mal ma ra mal na tabun, ma i ga vevel, ma i ga va ta ra mal na tabun, ma i ga vanavana vovovon ika.

²⁸ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Elia ra te Tisbe, ma i biti:

²⁹ U gire laka ba Akab i vaikilik pa mule ta ra luaina matagu? Tago i vaikilik pa mule ta ra matagu, pa ina tulue ra kaina ta kana bungbung na nilaun; ia kaka ta ra umana bung kai natuna ina vakaina kana apik na tarai.

22

Mikaia i tata na propet ure ra bunura kai Akab dir ma Ieosapat

(2 Tutu 18:2-34)

¹ Ma Siria ma Israel dir ga ki na malmal a utul a kilala.

² Ma ta ra vautuluna kilala, Ieosapat ra king Iuda i ga vana ur tadav ra king Israel.

³ Ma ra king Israel i ga biti tai kana umana tultul: Ava nunure laka ba Ramot-Gilead kadat. ma da kiki vakuku ka, ma pa da kap valilikun pa ia tai ra king Siria?

⁴ Ma i ga biti tai Ieosapat: Dave, dor a tut ure Ramot-Gilead? Ma Ieosapat i ga biti tai ra king Israel: Io, dor. kaugu tarai na da kaum tarai, kaugu umana os diat a da kaum umana os.

⁵ Ma Ieosapat i ga biti tai ra king Israel: Boina ba ta go ra bung una matoto ta ra tinata kai ra Luluai.

⁶ Ma ra king Israel i ga oro varurue ra umana propet da ra ivat na mar na tutana, ma i ga biti ta diat: Dave, ina tut ure Ramot-Gilead ba pata? Ma dia ga biti: Una tut ure, tago ra Luluai na nur tar ia ta ra lima i ra king.

⁷ Ma Ieosapat i ga biti: Dave, pa ta enana propet mulai kai ra Luluai ati, upi dat a matoto tana?

⁸ Ma ra king Israel i ga biti tai Ieosapat: Tika na tutana boko nina ba i topa ia ba da matoto tai ra Luluai tana, Mikaia natu i Imla; ia kaka iau milmilikuane, tago pa i vaarike ta boina ure iau, a kaina ka. Ma Ieosapat i ga biti: Koko ra king na biti damana.

⁹ Ma ra king Israel i ga vartuluai upi tika na tultul, rua i ga biti: Una ben lulut pa Mikaia natu i Imla uti.

¹⁰ Ma ra king Israel dir ma Ieosapat ra king Iuda dir ga ki ta kadir kiki na king tikatikai ta ra bala na taman maravai ta ra mataniolo Samaria, ma dir ga mong ma ra umana mal na king; ma ra umana propet dia ga tata na propet ta ra luaina mata i dir.

¹¹ Ma Sedekia natu i Kenana i ga pait kana ta umana ram ma ra palariam, ma i ga biti: Ra Luluai i biti dari: Una tulan vue ra tarai Siria ma go diat, ma na tuk tar diat a ga panie.

¹² Ma i ga damana ra tinata kai ra umana propet par, ma dia ga biti: Una tut ure Ramot-Gilead, ma una uvia pa ia; tago ra Luluai na nur tar ia ta ra lima i ra king.

¹³ Ma ra tultul nina i ga vana upi Mikaia i ga biti tana: Ea, i kopono ko ra tinata kai ra umana propet ba ra boina na tadav ra king; iau lul u ba kaum tinata na varogop ma kadiat, ma una vatang ta boina ure ra king.

¹⁴ Ma Mikaia i ga biti: Da ra Luluai i laun, nam ba ra Luluai na tatike tagu nam iat ina vaarike.

¹⁵ Ma ba i ga pot tadav ra king, ra king i ga biti tana: Mikaia, dave, avet a tut ure Ramot-Gilead ba pata? Ma i ga biti tana: Una tut ure, ma una uvia pa ia; ma ra Luluai na nur tar ia ta ra lima i ra king.

¹⁶ Ma ra king i ga biti tana: Aivia ra pakana ina vargat u ba una vaarike ra dovotina ka ta ra iang i ra Luluai?

¹⁷ Ma i ga biti: Iau ga gire Israel par nina di ga korot varbaiane diat ta ra lualuana, da ra umana sip nina pa kadia ta tena varbalaurai; ma ra Luluai i ga biti: Pa kadia ta luluai; boina ba ra tarai par tikatikai diat a lilikun ta ra kubakuba i diat ma ra malmal.

¹⁸ Ma ra king Israel i ga biti tai Ieosapat: Dave, pa iau ga ve u laka ba pa na vaarike ta boina ure iau, ta kaina ka?

¹⁹ Ma Mikaia i ga biti bula: Ea, una valongore ra tinata kai ra Luluai; iau ga gire ra Luluai i kiki ta kana kiki na king, ma ra lavur kor ra bala na bakut dia ga tur ta ra papar a limana tuna, ma ra papar a mairana.

²⁰ Ma ra Luluai i ga biti: To ia na tuam pa Akab upi na tut ure Ramot-Gilead upi na virua abara? Ta tikai i ga vatang go, ma ta ra tikai i ga vatang nam.

²¹ Ma tika na tulungen i ga tur rikai ta ra luaina mata i ra Luluai, ma i ga biti: Ina tuam pa ia.

²² Ma ra Luluai i ga biti tana: Ma una pait davatane? Ma i ga biti: Ina vana, ma ina da ra vaongo na tulungen ta ra ngie i kana umana propet par. Ma ra Luluai i ga biti: Una tuam pa ia, ma una pait valar pa ia bula; una vana, ma una pait ia.

²³ Io, ra Luluai i tar varuk ra vaongo na tulungen ta ra ngie i go kaum umana propet par; ma ra Luluai i tar tatike ra kaina ure u.

²⁴ Ma Sedekia natu i Kenana i ga kakari maravai ma i ga par ra pagupagu na ngie i Mikaia, ma i ga biti: A Tulungea i ra Luluai i tar vana uve kan iau pi na tata piram?

²⁵ Ma mikaia i ga biti: Una kapa ta nam ra bung ba una ruk tai ta bagialar aro iat upi una parau tana.

²⁶ Ma ra king Israel i ga biti: Avat a ben pa Mikaia pire Amon ra luluai na pia na pal, ma tadav Ioas natu i ra king;

²⁷ ma avat a biti: Ra king i biti ba da varuk go ra tutana ta ra pal na banubat, ma da tabar ia ma ta ik a nian ma ta ik a tava ka, tuk tar ina lilikon

mulai ma ra malmal.

²⁸ Ma Mikaia i ga biti: Gala una lilikun muka ma ra malmal, gala ra Luluai pa i ga tata tagu. Ma i ga biti: Avat a tarai par, avat a valongore.

²⁹ Ma ra king Israel ma Ieosapat ra king Iuda dir ga tut ure Ramot-Gilead.

³⁰ Ma ra king Israel i ga biti tai Ieosapat: Ina mal ma ta enana mal, ma ina varubu ta ra vinarubu; ma una mal ma kaum umana mal iat. Ma ra king Israel i ga mal ma ta enana mal, ma i ga vana tar ta ra vinarubu.

³¹ Ma ra king Siria i ga vartuluai pire kana utul a vinun ma a ura luluai nina dia ga kure kana umana kiki na vinavana, ma i ga biti: Koko avat a varubu ka ma ra ikilik ba ma ra ngala, avat a varubu ka ma ra king Israel.

³² Ma ba ra umana luluai nina dia ga kure ra umana kiki na vinavana dia ga gire Ieosapat, dia ga biti: A dovotina a king Israel nam; ma dia ga vana irai upi diat a varubu me; ma Ieosapat i ga kukula.

³³ Ma ba ra umana luluai dia ga gire ba vakir ia ra king Israel, pa dia ga korot mule.

³⁴ Ma tika na tutana i ga poponok vakuku ma kana panak, ma kana pu i ga go ra king Israel ta ra varpakan ta ra ongaongoi; ma ra king i ga biti tai nina i ga kure kana kiki na vinavana: Una lilikun, ma una kap vue iau kan ra vinarubu, tago iau tar kinkin.

³⁵ Ma ra vinarubu i ga ongor ta nam ra bung; ma di ga tukal ra king ta kana kiki na vinavana, ma dia ga varubu ma ra tarai Siria ta ra luaina matana, ma ta ra ravian i ga mat; ma ra gap i

ga alir kan ra baba tar ta ra ruarua na kiki na vinavana.

³⁶ Ma ba ra keake i papait na vana ba di ga oraoro dari livuan ta ra tarai na vinarubu: A tarai par diat a vana ta kadia pia na pal tikatikai, ma ta kadia gunan tikatikai.

³⁷ Damana ra king i ga mat, ma di ga kap ia uro Samaria; ma dia ga punang ra king aro Samaria.

³⁸ Ma dia ga puk vagomgom ra kiki na vinavana maravai ta ra lum aro Samaria, nina ra umana paiga na vavina dia ga gumu tana; ma ra umana pap dia ga dam ra gapuna, da ra tinata kai ra Luluai nina i ga tatike.

³⁹ Ma ra umana enana papalum kai Akab, ma ra lavur magit i ga pait ia, ma ra pal nina i ga pait ia ma i ga mar ia ma ra loko na elefant, ma ra umana pia na pal nina i ga pait diat, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Israel?

⁴⁰ Ma di ga vadiop Akab varurung ma ra umana tamana; ma Akasia natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Jeosapat 1 ki na king

(2 Tutu 20:31-21:1)

⁴¹ Ma Jeosapat natu i Asa i ga tur pa ia pi na king ure Iuda ta ra vaivatina kilala ta ra kini na king kai Akab ra king Israel.

⁴² Jeosapat i ga utul a vinun ma a ilima kana kilala na nilaun ba i ga tur pa ia pi na king, ma i ga ki na king arama Ierusalem a ura vinun ma a ilima na kilala. A iang i tinata Asuba natu i Silki.

⁴³ I ga mur ra mangamangana par kai Asa tamana; pa i ga vana irai kan ia, ma i ga pait nam

ba i takodo ta ra luaina mata i ra luluai; ia kaka pa di ga tak vue boko ra umana tavul a lotu; ra tarai dia ga pait boko ra tinabar ma dia ga tun ra bulit i ang na katkat ta ra umana tavula a lotu.

⁴⁴ Ma Ieosapat i ga ki na malmal ma ra king Israel.

⁴⁵ Ma ra umana enana papalum kai Ieosapat, ma kana ngala na niuvia, ma kana umana vinarubu, pa di ga tumu diat vang ta ra buk na tutumu vakai ure ra umana king Iuda?

⁴⁶ Ma i ga tul vue ra umana igoro na tutana ma ra umana igoro na vavina na lotu vakuku, nina dia ga ki boko papa ra e kai tamana Asa kan ra gunan.

⁴⁷ Pa ta king i ga ki Edom ta nam ra e; ta tika na luluai i ga ki na varkurai.

⁴⁸ Ieosapat i ga pait ta umana parau maro Tarsis upi diat a vana uro Opir upi ra goled; ma pa dia ga vana, tago ra umana parau dia ga virua aro Esion-Geber.

⁴⁹ Ma Akasia natu i Akab i ga biti tai Ieosapat: Iau lul u ba kaugu umana tultul diat a varagur ma kaum umana tultul ta ra umana parau. Ma Ieosapat pa i ga mulaot i tana.

⁵⁰ Ma di ga vadiop Ieosapat varurung ma ra umana tamana, ma di ga punang ia varurung ma ra umana tamana ta ra pia na pal kai David, kana ngala; ma leoram natuna i ga kia vue ta ra kini na king.

Akasia i ki na king Israel

⁵¹ Akasia natu i Akab i ga tur pa ia pi na king ure Israel aro Samaria ta ra kilala a vinun ma lavurua

ta ra kini na king kai Ieosapat ra king Iuda, ma i ga ki na king ure Israel a ura kilala.

⁵² Ma i ga pait nam i ga kaina ta ra luaina mata i ra Luluai, ma i ga mur ra mangamangana kai tamana, ma ra mangamangana kai tinana, ma ra mangamangana kai Ieroboam natu i Nebat nina i ga varirap Israel upi ra kaina.

⁵³ I ga toratorom tai Baal, ma i ga lotu tadav ia, ma ga vakankan ra Luluai ra God kai Israel, da nam parika tamana i ga pait ia.

**A BUK TABU A MAULANA KUNUBU ma A
KALAMANA KUNUBU**
**The Holy Bible in the Kuanua language of Papua New
Guinea**
Buk Baibel long tokples Kuanua long Niugini

Copyright © 1882-1983 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kuanua or Tinata Tuna or Tolai (Kauana)

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

1882 Mark 1883 +Matthew 1885 +Gospels (with revised Mt. Mk) BFBS NSW
Aux, Sydney 1891 +New Testament 1901 +New Testament (revised) BFBS,
London Translated by James Chalmers and W.G. Lawes (LMS)
1935 +New Testament [Repr +1942-1951] BFBS, London Translated by R.
Lister Turner and J.B. Clark (LMS)

1959 +New Testament 1962 +Genesis 1964 +Psalms BFBS, London and
Sydney 1971 1 Peter J. Palmer, Auckland 1973 +Bible (Repr 1974-+1991 BS
in Papua New Guinea, [Port Moresby-Lae] Revised and translated by Percy
Chatterton (LMS), assisted by Taunao Agaru, Reatau Mea, Morea Igo, Egi
Raka, Puka Oala, Mavara Hekure, and Dago Morea

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

bbc5a26d-4db3-53f1-9593-2319b90317db